

Prevence kyberšikany na 2. stupni základní školy

Helena Tellerová

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Helena Tellerová**
Osobní číslo: **H12120**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Prevence kyberšikany na 2. stupni základní školy**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti rizikového chování, kyberšikany a prevence kyberšikany.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČERNÁ, Alena. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Editor Alena Černá. Praha: Grada, 2013, 150 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4577-0.

HERZOG, Rupert. Násilí není řešení: prevence násilí a management konfliktu ve školách. 1. vyd. v českém jazyce. Plzeň: Fraus, 2009, 120 s. Moderní pedagogika v teorii a praxi. ISBN 978-807-2388-509.

HOLLÁ, Katarína. Kyberšikana. 1. vyd. Bratislava: IRIS, 2013, 111 s., [11] s. příl. ISBN 978-80-8153-011-1.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

KOLÁŘ, Michal. Bolest šikanování. Vyd. 2. Praha: Portál, 2005, 256 s. ISBN 8073670143.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Anna Šafránková

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

9. ledna 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Zlíně dne 9. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 21. 8. 2015

Tallesová

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo učit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku prevence kyberšikany na druhém stupni základní školy. Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretická část je rozdělena do tří kapitol a podkapitol. První kapitola se zabývá rizikovým chováním a porovnáním šikany s kyberšikanou. Druhá kapitola je věnována kyberšikaně, s jejími projevy, příčinami a následky. Poslední kapitola se zabývá prevencí ve škole a preventivními programy.

Empirická část je zaměřena na žáky druhého stupně základní školy a na jejich informovanost o kyberšikaně.

Klíčová slova: rizikové chování, šikana, kyberšikana, prevence kyberšikany

ABSTRACT

Bachelor essay is aimed on issue of cyberbullying prevention in secondary school. Essay has theoretical part and empirical part. The theoretical part is divided into three chapters and subcategories. First chapter is dealing with dangerous behavior and comparing bullying versus cyber-bullying. Second chapter is dedicated to cyber-bullying, its discourse, causes and consequences. Last chapter is focused on prevention in schools and preventions programmes.

Empirical part is aimed on pupils of secondary school and their knowledge of cyber-bullying.

Keywords: risks behaviour, bullying, cyberbullying, cyberbullying prevention

Tímto bych chtěla poděkovat Mgr. Anně Petr Šafránkové Ph.D. za cenné rady a připomínky při odborném vedení bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická, nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ V OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ	10
1.1 POROVNÁNÍ TRADIČNÍ ŠIKANY S KYBERŠIKANOU.....	13
2 CHARAKTERISTIKA KYBERŠIKANY	16
2.1 PROJEVY A TYPY KYBERŠIKANY	17
2.2 AKTÉŘI KYBERŠIKANY	19
2.3 TYPY KYBERAGRESORŮ.....	20
3 PREVENCE KYBERŠIKANY	22
3.1 PREVENCE KYBERŠIKANY Z POHLEDU ŠKOLY	23
3.2 PREVENCE KYBERŠIKANY Z POHLEDU RODIČE	25
3.3 PREVENTIVNÍ PROJEKTY	25
PRAKTICKÁ ČÁST	27
4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	28
4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	28
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	28
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	29
4.4 TECHNIKA SBĚRU DAT	29
4.5 ZPRACOVÁNÍ DAT.....	30
4.6 INTERPRETACE DAT	42
4.6.1 Návrhy a doručení	44
ZÁVĚR	45
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	46
SEZNAM GRAFŮ:	49
SEZNAM ZKRATEK:	46
SEZNAM TABULEK:	47
SEZNAM PŘÍLOH	52

ÚVOD

Dnešní dobu ovládají moderní komunikační zařízení. Právě díky těmto technologiím vznikl nový druh šikany a to kyberšikana. Kyberšikana se odehrává bez přímého kontaktu agresora a oběti. Proto je těžké jí odhalit. O kyberšikaně hovoříme, pokud se jedná o úmyslném a opakovaném pronásledování nebo ponižování oběti za pomoci moderních technologií. Proto je důležité rozvíjet citlivost k signálům elektronického násilí mezi žáky a nepodceňovat je.

Kyberšikana se odehrává na internetu a právě díky tomu se může divákem stát úplně kdokoliv. Proto je pro agresora jednoduché rozšířit ponižující fotografie, videa, či šířit o oběti škodlivé informace.

Nejnáchylnější bývají především děti, které čím dál více tráví svůj volný čas právě před komunikačními zařízeními, kdy mají možnost komunikovat přes sociální sítě, kde vzniká největší riziko pro vznik kyberšikany. Právě sociální sítě bývají místem, kde děti uvádějí osobní údaje, kontakty a fotografie, které je možné lehce zneužít.

Výzkum projektu Minimalizace šikany, provedený v roce 2009 společností MediaResearch, ukázal, že 10% českých dětí se stalo v posledním půlroce obětí šikany. Při šetření se zjistilo, že téměř polovina obětí vůbec netušila, že se může v jejich případě vůbec o kyberšikanu jednat.

Bakalářská práce je konkrétně zaměřena na žáky druhého stupně základní školy a jejich informovanost o prevenci kyberšikany.

Teoretická část se nejprve v první části zabývá rizikovým chováním, které ohrožuje dospívající jedince. Dále pak rozebírá společné znaky šikany a kyberšikany. V druhé části se bakalářská práce zabývá kyberšikanou, jejími projevy, příčinami a následky. Poslední část je věnována především prevenci na školách, prevenci doma a preventivním programům.

Cílem empirické části je zjistit informovanost o kyberšikaně na druhém stupni základní školy. Výzkum bude proveden formou anonymního dotazníkového šetření.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ V OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ

Kyberšikanu řadíme mezi formy rizikového chování. Proto bychom si měli nejdříve vyjasnit pojem rizikové chování a to v kontextu dospívání z důvodu zaměření bakalářské práce na druhý stupeň základní školy.

„Nedostatečný prostor a malá příležitost k smysluplnému začlenění do světa dospělých může vést k nežádoucím, rizikovým, až nebezpečným cestám formování vlastní identity“. (Nielsen Sobotková a kolektiv, 2014, str. 31)

Rizikové chování ve školství zahrnuje širší spektrum jevů, vůči němuž by měli pedagogičtí pracovníci vytvářet účinná primárně preventivní opatření s cílem minimalizace projevů rizik takového chování a případně je diagnostikovat a přijímat efektivní opatření. Konceptí státní politiky pro oblast dětí a mládeže je, že vymezuje aktuální terminologii, která je v souladu s terminologií EU a se začleněním prevence do školního vzdělávacího programu a také do školního řádu. Dále popisuje instituce v systému prevence, úlohu pedagogického pracovníka, definuje minimální program a také doporučuje postupy škol a školských zařízení při výskytu forem rizikového chování dětí a mládeže. (Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010-28)

Nejdříve je důležité si definovat pojem riziko, který chápeme jako proces vystavení jedince nepříznivým podmínkám a okolnostem. (Nielsen Sobotková a kolektiv, 2014)

Rizikové faktory jsou environmentální stresory, které zvyšují u jedince pravděpodobnost špatné adaptace nebo negativních důsledků v oblasti fyzického a mentálního zdraví, školního výkonu a sociální přizpůsobení. (Šolcová Iva, 2009)

„Termín „rizikovost“ se vysvětluje jako náchylnost, či větší ohrožení psychosociálního vývoje oproti běžné populaci“. (Česká a slovenská psychiatrie: časopis Psychiatrické [cit. 2015-08-14])

Následující definice pojmu rizikové chování poskytuje dostatečný rámec pro tuto bakalářskou práci. Rizikovým chováním rozumíme takové chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost. Tento pojem nahrazuje dříve používaný termín sociálně patologické jevy. (Miovský et al., 2010, str. 23)

Sobotková (Nielsen Sobotková a kolektiv, 2014, str. 40 - 41) dělí rizikové chování takto: „záškoláctví, lhaní, agresivitu, agresivní chování, šikana, kyberšikana, násilné chování,

obecně kriminální jednání, vandalismus, závislostní chování, rizikové chování na internetu, rizikové sexuální chování, rizikové chování v dopravě, extrémně rizikové sporty, hazardní aktivity, užívání anabolik a steroidů, nezdravé stravovací návyky, extremismus, xenofobie, rasismus, intolerance, antisemitismus“

„Oproti tomu Světová zdravotnická organizace (WHO) rozděluje chování do tří skupin:

- a) Agresivní formy – násilí, kriminalita, extremismus a další aktivity, které zahrnují různé formy agresivního chování
- b) Pasivní formy – záškoláctví, užívání legálních a nelegálních drog a další aktivity, které negativně ovlivňují život a existenci adolescenta
- c) Kompromisní formy – rodinné a vztahové problémy, pracovní výkyvy a další aktivity, které v sobě zahrnují sociální, profesní nestabilitu.“ (Dolejš, 2010, str. 34)

Dále můžeme rozlišovat teorie vzniku rizikového chování (Fisher, Škoda, 2009str. 42-43):

- **Teorie biologicko-psychologické:** hledají spojitosti mezi chováním a charakterem a buď tělesnou stránkou, tělesnou stavbou, či genetikou, enzymy a hormony.
- **Teorie sociálně-psychologické:** psychologicky orientované teorie vzniku rizikového chování zaměřené hlavně na sociální učení, temperamentové a osobnostní rysy a kognitivní styly.
- **Teorie sociologické:** soustředí se na společenský a kulturní kontext vzniku rizikového chování.

Sklony experimentovat jsou ve věku dospívání považovány za součást vývoje. Lze je považovat pouze jako přechodné trvání, které neznamená ohrožení jedince. V posledních desetiletích výrazně přibýlo jedinců, kteří přijímají rizikový způsob života. Tento způsob života má následky, které je ohrožují nebo dokonce i poškozují.

„Syndrom rizikového chování (SRCH-D) je charakteristický soubor příznaků, které vznikají na stejném podkladě. Některé tyto projevy jsou problémové pouze ve vztahu k dospívání“.(Kabiček, 2014, str. 33)

Projevy lze rozdělit do tří hlavních okruhů: **Zneužívání návykových látek** -nejčastěji je zneužívání návykových látek motivováno sociálně, ne kvůli droze samotné. Dále **Projevy v psychosociální oblasti** - do těchto projevů se dá v širším smyslu zařadit jakékoliv protispolečenské chování, které ale nemusí nabývat povahy trestného činu. Posledním okruhem jsou **Projevy v reprodukční oblasti** - v tomto projevu se jedná především o

předčasný sexuální život, s nímž je spojené střídání partnerů, často bez ochranných pomůcek. V širším pojetí může rizikové chování kromě výše uvedeného zahrnovat i chování ohrožující primárně zdraví jedince. (Kabíček a kolektiv, 2014)

Faktory vzniku syndromu rizikového chování lze rozdělit na: protektivní a rizikové faktory (spouštěče). Na poměru faktorů protektivních a ochranných závisí, jestli se z pouhého občasného experimentování vyvine syndrom rizikového chování. Protektivní faktory mohou účinně vyvažovat působení faktorů rizikových.

- Individuální faktory

Mezi které patří zanedbávání a zneužívání dětí v předchozím dětství, poruchy chování, genetická zátěž nebo handicap. Ochranné faktory při eventuálních negativních zkušenostech v dětství - například vysoká inteligence, schopnost sebekontroly, vhodní přátelé.

- Rodinné faktory

Do rodinných rizikových faktorů patří významné ztráty v rodině, dlouhodobé konflikty v rodině, nedostatečná komunikace v rodině, příliš autoritativní nebo naopak benevolentní rodiče. Do ochranných faktorů patří dobré vztahy v rodině, otevřená komunikace a podpora.

- Společenské faktory

Do společensky rizikových faktorů řadíme chudobu společnosti, nezaměstnanost, legální přístup ke zbraním. Do ochranných faktorů řadíme pozitivní vzory ve společnosti, kvalitní školy a sociální kontrolu.

Touto problematikou se zabýval především psycholog profesor Richard Jessor, který zjistil, že syndrom rizikového chování zastává určitou funkci ve vývoji adolescenta. Často se dospívající chová problémově jenom v některé oblasti. To se nevylučuje s jeho současným zdravým chováním v ostatních oblastech. Takové chování označujeme jako problémové.

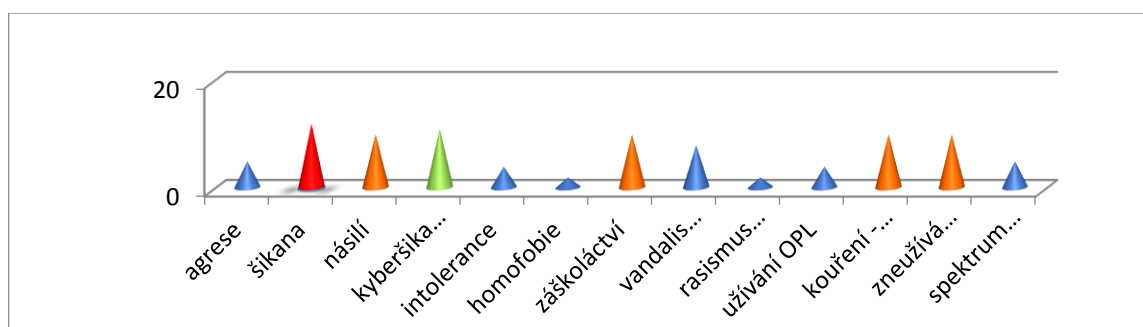
Problémovým chováním se rozumí jakékoliv chování dospívajícího, které může ohrozit jeho vývoj. Jedinec, který se chová rizikově jedním určitým způsobem má tendenci chovat se rizikově i v dalších oblastech. Jedná se tedy o určitou propojenost projevů rizikového chování, která má formu určitého životního stylu.(Bartík, 2010)

Syndrom problémového chování se opírá o tři skupiny faktorů, které jsou **biologické** - tedy pohlaví, hormonální systém, tělesná konstituce, fyzická odolnost vůči bolesti, vrozené handicapy, **psychologické** - rysy osobnosti, sebepojetí, hodnotová orientace nebo postoje a

Sociální kontext - sociodemografické charakteristiky, prostředí, rodinná konstelace, vrstevníci. (Nielsen Sobotková a kolektiv, 2014)

Důležité je zmínit i prevenci a především preventivní programy jako nápomoc při výchově dětí a mládeže ke zlepšování zdravotního stavu, k osvojení pozitivního sociálního chování, rozvoji osobnosti a k výchově ke zdravému způsobu života.

„Z informací vyplývajících z komunikace s krajskými školskými koordinátory prevence a z údajů uvedených v krajských plánech prevence na rok 2013 vyplynula následující četnost výskytu rizikových typů chování (v roce 2012) ve školském prostředí.“ (Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže, 2013-2018)

Tabulka č. 1: četnost výskytu rizikových typů chování (Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže, 2013-2018)

1.1 Porovnání tradiční šikany s kyberšikanou

Obecně bychom mohli říci, že kyberšikana i tradiční šikana jsou většinou odrazem problematických sociálních vztahů. Kyberšikana je s tradiční šikanou většinou neoddělitelně spjata, což dokazuje výzkum COST, který se uskutečnil v Jihomoravském kraji. Tento výzkum zjistil, že je mezi 6% oběťmi kyberšikany 71% obětí tradiční šikany a většina agresora zná. (Ševčíková, 2014)

Nejdříve bychom si měli definovat pojem šikana. M. Kolář (2001, str. 27) jí definuje takto: „šikanování je takové chování, kdy „jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci“,

Odlišnou definici nabízí MŠMT (Metodický pokyn MŠMT č. j.: 28 275/2000-22, článek 1, odst. 1), která zahrnuje do definice i kyberšikana. Neodděluje tedy pojem šikana a pojem kyberšikana.

„Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a opakované užití fyzických a psychických útoků jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, především prostřednictvím internetu a mobilu.“

Šikanu můžeme dělit do různých forem, dle Koláře, 2011, str. 78) se dělí na:

- Šikana podle typu agrese – prostředku týrání a to fyzická, psychická a smíšená, kyberšikana – jako specifická forma psychické šikany
- Šikana podle věku a typu školy - šikana mezi předškoláky, žáky prvního stupně a druhého stupně, učni, gymnazisty, středoškoláky a mezi vysokoškoláky
- Šikana z genderového hlediska - chlapecká a dívčí šikana, homofobní šikana, šikana
- Šikana odehrávající se ve školách s různým způsobem řízení - Na jedné straně škola s demokratickým vedením a na druhé straně škola, případně výchovný ústav, kde je tvrdý hierarchovo-autoritativní systém
- Šikana podle speciálních -vzdělávacích potřeb aktérů - Šikana neslyšících, nevidomých, tělesně postižených, mentálně retardovaných žáků apod.

Dále je důležité definovat si pojem kyberšikana. „Kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických medií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto medií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje i kyberšikana opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí.“ (Černá, 2013 cit. dle Priceová a Dalgleshe, 2010, str. 51)

Teror oběti - šikany a kyberšikany rozdílný. Šikana se především zaměřuje na fyzické násilí, ale mohou se objevovat i psychické útoky, kdežto u kyberšikany se agresor zaměřuje na psychický teror oběti.

Úmysl - šikana je páchána úmyslně proti konkrétnímu jedinci nebo skupině, ale kyberšikana úmyslná být nemusí - jenom pachatel neodhadne situaci. Ve formě může být šikana jak fyzická, tak i psychická, kdežto kyberšikana pouze psychická.

(SIXTA, www.cmvzdelavaci.cz)

Anonymita - u kyberšikany je velkou zbrání. Většina obětí se nikdy nedozví, kdo je šikanoval. Anonymní telefonní číslo, e-mailová adresa nebo přezdívka dávají agresorovi možnost zůstat neodhalen.

Proměna agresora - Agresorem nemusí být fyzicky silnější jedinec, tak jak to většinou bývá u tradiční šikany. Agresorem u kyberšikany je člověk, který je obratný v informačních technologiích. Obětí útoku u šikany bývá většinou outsider. U kyberšikany to ovšem tak být nemusí. Agresor si může oběť vybrat zcela náhodně. Nejohroženější bývají děti závislé na moderních informačních technologiích. U šikany jde o přímé setkávání agresora s obětí, ať už ve škole nebo po cestě domů. Dá se tedy předvídat, kde agresor vyhledá oběť. Kdežto u kyberšikany oběť netuší, jak nebo kdy si jej agresor vyhledá.

Publikum - zde bychom také našli rozdíly od klasické šikany, kde jsou pouze přímí účastníci útoku, v horším případě celá skupina. U kyberšikany to může být naprosto kdokoliv na světě, kdo může zkopírovat nebo dále sdílet nevhodné a škodlivé informace a fotky.

Po porovnání šikany s kyberšikanou můžeme říci, že mají velmi odlišné rysy. Jedno mají, ovšem společné - většinou se agresor s obětí zná z reálného světa. Šikana i kyberšikana má ovšem stejné příčiny, mezi které může patřit sklon k agresivitě, nedostatek zájmu, citový chlad okolí, touha po moci nebo pouze nuda. Ke kyberšikaně bychom mohli přidat ještě zbabělost kvůli absenci přímého kontaktu.

2 CHARAKTERISTIKA KYBERŠIKANY

V dnešní době rychle se rozvíjejících informačně komunikačních technologií, které nám nabízejí velké možnosti a v mnoha věcech nám ulehčují život, číhají ovšem možná rizika. Technologie se mohou velmi lehce obrátit proti nám a mohou se stát velmi mocnou zbraní. Problematika kyberšikany v poslední době narůstá, tak jako narůstají možnosti a vlivy nových médií. Přesto se tomuto jevu nedostává takové pozornosti, jako si zaslouhuje. V případě dětí a mládeže, u kterých mohou být sociální zručnosti na nízké úrovni, představuje online prostředí novou výzvu a způsob, jak se spojit s vrstevníky. (Hollá, 2010)

Jedním z rizik je právě kyberšikana. Nejdříve si objasníme pojem, abychom lépe porozuměli této formě rizikového chování.

Předpona kyber – označuje prostředí, tedy kybernetický svět počítačů a mobilních telefonů, ve kterém se šikana odehrává. Kyberšikana může samozřejmě probíhat i přes další komunikační prostředky. Nejčastěji jsou využívány již výše zmíněné. (Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010-28, příloha č. 7 kyberšikana)

Online prostředí představuje spojení lidí s informačními databázemi, systémy a službami prostřednictvím informačně-komunikačních technologií. Kyberšikana je realizována ve virtuálním prostředí, ve třech lokalitách, které dospívající nejčastěji používají.

1. V prostředí tzv. messengerů - programů k zaslání různých typů zpráv, odkazů, obrázků atd.
2. V prostředí sociálních sítí, které podporují spojování kontaktů mezi lidmi a vytvářejí sítě vztahů např. Facebook, Twitter.
3. V prostředí portálů zaměřených na videa a videohovory např. Skype (Hollá, 2010)

Mezi základní prvky kyberšikany patří **záměrné agresivní** chování ze strany útočníka. Děje se prostřednictvím elektronických médií. Dále zde patří **mocenská nerovnováha**. Tady se nejedná o fyzickou převahu, ale spíše o převahu ve znalostech používaných technologií. Už jenom díky tomu, že neznáme jméno agresora, je velice těžké se ubránit a velice těžké zabránit mu například v přístupu na náš profil. **Opakovanost děje**, kdy obětí tohoto jednání je vnímáno jako nepříjemné a ubližující. Muže být například zajištěna již jen pouhým novým komentářem k fotografii, který již nemusí vycházet od původního agresora. (Černá, 2013)

2.1 Projevy a typy kyberšikany

Kyberšikana se může projevovat různě. Kyberútoky mohou být realizovány dlouhodobě i krátkodobě, ovšem s rozdílnou intenzitou. Při kyberútocích je možné využívat velké množství nástrojů. Kyberagresor při napadání oběti velmi často kombinuje více typů útoků. (Krejčí, 2010)

Mezi projevy kyberšikany patří přetvářka (vydávání se za někoho jiného), vyloučení a ostrakizace, ohnivá online válka, kyberharašení a kyberstalking, pomlouvání, odhalení a pomlouvání a happy slapping. Tyto projevy patří mezi nejčastější, proto jsou rozebrány více v následujícím textu.

Projevy kyberšikany

- **Přetvářka/ vydávání se za někoho jiného (Masquerade/ Impersonation)**

Agresor se v tomto případě vydává za někoho jiného s cílem očernit osobu, za kterou se vydává. (Ševčíková, 2014)

- **Vyloučení a ostrakizace**

Tato forma zahrnuje vyloučení z nějaké skupiny, do které by chtěla oběť patřit. Ostrakizace bývá často velmi bolestná, přestože nezahrnuje přímý prvek agrese. Nenaplnuje se zde přání či potřeba jedince někam patřit, být součástí skupiny a jejího dění. (Černá, 2013)

- **Ohnivá online válka, online souboje (Flame War nebo Flaming)**

Zde se jedná o slovní přestřelky v diskuzích, které se mění ve zlostné, neslušné nebo vulgární zprávy s cílem vyprovokovat hádky. (Ševčíková, 2014)

- **Kyberharašení a kyberstalking**

Jako kyberharašení můžeme označit případ, když agresor zasílá své oběti velké množství zpráv a to pokaždé při připojení oběti na internet nebo i na telefon.

Kyberstalking je zasílání velkého množství zpráv, ale s výhrůžným nebo útočným obsahem. (Černá, 2013)

- **Pomlouvání**

Je proces, který umožňuje elektronické šíření hanlivých výroků a výmyslů o oběti. Cílem je poškodit pověst oběti a narušit její vztah s přáteli. Typy online pomlouvání zahrnuje psaní blogů nebo vytvoření webové stránky, která očerňuje. (Hollá, 2010)

- **Odhalení a podvádění**

Jedná se manipulaci oběti za účelem zjistit její tajemství a osobní informace. Také se jedná o informace, které mohou danou osobu přivést do rozpaků. (Hollá, 2010)

Nejčastěji se jedná o fotografie, přičemž velmi často osobního, či dokonce intimního charakteru. Stává se, že oběť s důvěrou pošle agresorovi právě například tyto fotky, které jsou k rozšiřování nevhodné. (Černá, 2013)

- **Happy slapping**

Takto nazýváme formu kyberšikany, kdy agresor nebo agresoři napadnou například kolemjdoucího člověka a vše natočí na video, které zveřejní. (Černá, 2013)

Typy kyberšikany

Kyberšikanu lze realizovat několika způsoby. Z hlediska realizace útoků lze kyberšikanu realizovat prostřednictvím **přímých útoků**, které jsou realizované způsobem, kdy agresor napadá svoji oběť prostřednictvím online provokováním, obtěžováním, napodobováním, podváděním, pronásledováním pomocí SMS zpráv nebo emailem, publikováním informací o oběti na webových stránkách, posíláním obětí ponižujících fotografií nebo videí, kradením hesel oběti a zneužíváním účtů. V procesu realizace kyberšikany je přímo zapojený aktér nebo aktéři útoku.

Druhým způsobem, jak lze kyberšikanu realizovat jsou **zprostředkované útoky**, které představují kyberšikanování za pomoci zprostředkovatele. K uvedenému způsobu dochází, když agresor nechává „špinavou práci“ na jiném, například na kamarádovi oběti. Většina takto oslovených si neuvědomuje, že se zapletli do kyberšikany a dělají někomu službu. Takovým to způsobem manipulace může agresor získat lidi na svou stranu, kteří za něj budou vykonávat práci. (Hollá, 2010)

Většinou začíná tím, že se agresor vydává za svou oběť. Potom pod identitou oběti působí problémy. Agresor může poté změnit oběti i hesla k účtům, což má za následek, že oběť nezíská přístup ke svým účtům. (Kavalír, 2009)

Dále nesmíme opomenout prostředky díky, kterým se kyberšikana uskutečňuje. A tím jsou **textové zprávy**, kde jde obvykle o výhružný či útočný obsah. Kyberšikana probíhající prostřednictvím textových zpráv také může mít podobu opakovaného, vytrvalého zahlcování

oběti velkým množstvím textovek, vzhledem k tomu, že jsou k dostání SIM karty prakticky všude. Agresor může měnit telefonní čísla, díky čemu se oběť nedozví, kdo jí obtěžuje. Dalším prostředkem jsou **fotografie nebo videoklipy pořízené kamerou mobilních telefonů**. Mobilními telefony lze pořídit fotografie, které je možné ihned odeslat přes MMS dál. Agresor tak oběť zahanbuje nebo zastrašuje. Další může být nahrávání videozáznamů. **Mobilní telefonáty** jsou dalším prostředkem, kterými může agresor oběť obtěžovat neustálými telefonáty, většinou útočnými, případně je opakovaně prozvánějí. Dále mohou agresori psát, většinou pod nějakým pseudonymem, emaily s cílem poškodit oběť. **Chatovací místnosti** jsou výborným způsobem, kterým lze komunikovat. Pokud ovšem nejsou porušena bezpečnostní opatření. V takovém případě se mohou stát prostředkem pro zastrašování. **Instant messaging** pro tuto formu komunikace se používá nejčastěji Messenger, WhatsApp nebo Snapchat. Diskuze se mohou zvrhnout v palbu útočných komentářů a mohou vést do situace, kdy skupina útočí na oběť. **Sociální sítě** umožňují jednoduché spojení s ostatními s možností sdílení fotografií. Tlak okolí o to být populární a mít co nejvíce přidaných přátel, mohou vést dítě k tomu, že si přidá do přátel neznámou osobu. Tím poskytne osobní informace cizímu člověku. **Internetové stránky**, díky kterým mohou agresori vytvořit hanlivé blogy nebo osobní stránky oběti. Prostřednictvím některých stránek jsou takové služby nabízené zadarmo. (Rogers, 2010)

2.2 Aktéři kyberšikany

U kyberšikany je typické, že se role agresora i oběti mohou prolínat nebo měnit. Oběť tradiční šikany se může na internetu stát agresorem, neboť nepotřebuje fyzickou zdatnost. A naopak se agresor může stát na internetu obětí. Kyberšikana se také může stát doplňkem tradiční šikany, zatímco v jiných případech se jedná pouze o zkušenost spojenou s online prostředím. (Černá 2013)

Aktéry kyberšikany lze rozdělit na:

1. Kyberagresora
2. Kombinovaného agresora – osoba, která realizuje jak šikanu tak kyberšikana.
3. Agresivní kyberoběť – osoba, která může být kyberagresorem i kyberobětí zároveň
4. Pasivní kyberoběť
5. Falešná kyberoběť – nejde o oběť v pravém slova smyslu, ale o osobu agresora, který předstírá, že je obětí.
6. Přihlízející a příznivci (Hollá, 2013)

Oběti kyberšikany se od obětí šikany příliš neliší, obzvláště v případech kdy se aktéři znají z reálného života. V tradiční šikaně rozlišujeme tyto dva typy. **Pasivní oběť** - to jsou snadno zranitelné děti a dospívající, kteří představují lehký cíl. Mohou být tělesně slabší, nejistí s malým počtem kamarádů, kteří hůře zapadají do kolektivu. Dále **oběti provokatéři** - tento typ oběti nějakým způsobem v ostatních vyvolává agresi. Tyto oběti mohou být nepřátelské, agresivní nebo impulzivní. Svým jednáním se zdá, že jedinec agresi provokuje sám.

U kyberšikany k výše uvedeným přibývají tyto dva typy. První je **agresor, který se stává sám obětí**. Bývá to díky tomu, že se mu oběť sama mstí nebo díky tomu že se proti němu zvedne odpor ze strany dalších lidí. Druhým jsou potom děti, které příliš nevybočují, ale v online prostředí se stávají zranitelnými. (Černá, 2013)

Oproti tradiční šikaně se mění role přihlízejících. Nejsou tedy osobně přítomni šikanování. Kyberšikana může probíhat naprosto bez jakýchkoliv svědků, například přes email. Děti a dospívající mohou přihlížet kyberšikaně, aniž by si uvědomovali, že se stávají svědky kyberšikany. V kyberprostoru mohou mít přihlízející pocit, že je nikdo nevidí. Tedy je nikdo nemůže pohnat k zodpovědnosti. Především v těch případech, kdy sympatizují s agresorem. (Černá, 2013)

U kyberšikany není rozhodující fyzická síla, ale naopak se agresorem většinou stává jedinec, který je silný spíše v informačních technologiích. Tedy to může být prakticky kdokoli. (Hulanová, 2012)

2.3 Typy kyberagresorů

Pachateli kyberšikany jsou častěji chlapci než dívky. Důvody jsou prosté a to větší počítačová gramotnost, více času tráveného na počítači. Pachatelé z řad chlapců mají větší znalost internetových aplikací, ovládají programy na úpravu fotografií a videí. (Patologické vztahy ve skupině, 2011)

Typy agresorů:

„Pomstychtivý andílek“ - V tomto typu kyberšikany se agresor jako tyran vůbec nevnímá. Myslí si, že napravuje křivdy nebo ochraňuje sebe, či ostatní před „padouchem“. Je to tedy situace, kdy oběť kyberšikany oplácí a sám se stává agresorem. Většinou pracují samostatně, ale může se podělit se svou činností přátelům a blízkým, kteří vnímají nyní agresora jako oběť. Pomstychtivý andílek by měl vědět, že by se neměl snažit brát spravedlnost do svých

rukou. Musí pochopit, že bojovat proti šikaně ještě větší šikanou věci jen zhoršuje. Je třeba, aby se začal považovat za agresora ne za dobrodince, za kterého se považuje.

„Bažící po moci“ - Tento typ kyberagresora chce dát najevo svoji autoritu. Ukazují, že jsou dostatečně silní, aby ostatní dělali, co po nich chtějí. Snaží se ovládat ostatní prostřednictvím strachu. Tento typ potřebuje publikum. Svými útoky se často chlubí. Tito pachatelé bývají často obětí šikany. Tyto agresory posiluje anonymita, kterou jim umožňuje kyberprostor. Většinou si neuvědomují závažnost svých činů. Můžou také často využívat kyberšikanu v zastoupení a bývají velmi technicky zdatní.

„Sprostý holky“ - Tento typ agresorů se nudí nebo hledají zábavu. Typickými agresory jsou děvčata. Nejčastěji šikanují ostatní děvčata, v méně častých případech mohou šikanovat i chlapce. Tato kyberšikana je většinou páchána ve skupině nebo alespoň plánována. I tento typ vyžaduje publikum. S šikanou končí, když v tom nenajdou takovou zábavu, jakou hledaly.

„Neúmyslný kyberagresor“ - Tyto agresory vůbec nenapadne, že by někoho šikanovali. Mají tendenci odpovídat ve vzteku. Nepřemýšlejí o následcích svého jednání. Mohou někdy posílat škodlivé zprávy bez uvědomění, čeho se dopustili. Légrace je hlavním důvodem. Většinou vše dělají o samotě a jsou překvapeni, když je někdo obviní z kyberšikany. (*Stopcyberbullying*, www.stopcyberbullying.org)

Úkolem této kapitoly bylo co nejvíce přiblížit pojem kyberšikana, především jednotlivé projevy kyberšikany a její typy. Důležité je si vymezit základní prvky kyberšikany. Dále tato kapitola shrnuje typy kyberagresorů. Zabývá se také charakteristikami jak oběti, agresora, tak i přihlížejícího.

3 PREVENCE KYBERŠIKANY

Nejdříve ze všeho nejdůležitější je definovat si pojem prevence, která je latinského původu a znamená opatření učiněná předem, včasnou obranu nebo ochranu. Přibližně od konce 50. let se prevence rozdělila na primární a sekundární. Od 60. let se přidala navíc terciální prevence.“ (Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010-28, str. 6)

Primární prevence zahrnuje veškeré aktivity realizované s cílem předejít problémům spojených s výskytem sociálně patologických jevů.

Primární prevenci dělíme na **specifickou** - jsou aktivity programů, které jsou zaměřeny na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování. Jedná se o všeobecnou prevenci, která je zaměřena na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika.

Selektivní- je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšený výskyt rizikového chování a na indikovanou prevenci, která je zaměřena na jednotlivce a skupiny, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problémových vztahů v rodině, ve škole nebo s vrstevníky a na nesespecifickou primární prevenci - veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času - například zájmové, sportovní a volnočasové aktivity. **Efektivní primární prevence** – obsahuje interaktivní programy v menších skupinách, vytváření dobrého klimatu ve třídě, zvyšování zdravého sebevědomí a sebehodnocení a programy pomáhající odolávat žákům sociálnímu tlaku. Princip efektivní prevence je především dlouhodobost, aktivnost a přiměřenost. **Neúčinná primární prevence** – zde patří zastrašování a triviální přístup např. „ prostě řekni ne“, pouhé předávání informací, sledování filmu, nebo hromadné kulturní či sportovní aktivity, které by měly být pouhým doplňkem.

Sekundární prevence - jedná se o předcházení vzniku, rozvoji a přetrvávání rizikového chování u osob, které jsou rizikovým chováním ohroženy.

Terciální prevence - je předcházení zdravotním nebo sociálním potížím v důsledku rizikového chování. (Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010-28)

Především se tato kapitola zaměřuje na možnosti snižování rizika kyberšikany. Ať už tedy z pohledu rodiče nebo z pohledu školy. Je třeba si říci, že omezování přístupu na internet vede pouze k tomu, že se dospívající jedinec dostává mimo všeobecné dění.

Může mu tedy hrozit sociální vyloučení. Především je nejdůležitější obeznámit dítě s pravidly, jak se bezpečně chovat na internetu.

Technickou možností prevence kyberšikany je používat dostatečně bezpečné heslo. Takové, které nedává na první pohled smysl. Heslo by se mělo skládat s kombinace písmen a čísel. Svoje přihlašovací údaje nikdy nikomu neříkat. Důležité je mít také dobře zabezpečený profil na sociálních sítích. V seznamu přátel mít jenom ty které opravdu znáte. Právě děti a dospívající sdílí velké množství fotek a informací, které potom mohou být snadným terčem. Pokud to opravdu není nutné, je třeba neuvádět kontaktní údaje a především pokud jste svědkem kyberútoku, je třeba se nebát obrátit na administrátora.

Pro komunikaci ve virtuálním světě existují pravidla, která bývají nazývána jako netiketa. Netiketa bývá označována jako sada doporučení pro slušné chování v internetovém světě. Slovo netiketa je odvozeno z anglického net (= síť) a slova etiketa. Jedná se tedy o pomyslnou sbírku pravidel. Podstatné je rozumět základním principům.

1. Adresát sdělení je vždy člověk, proto bychom měli brát ohled.
2. Dodržujte obvyklá pravidla slušnosti reálného života
3. Nebuďte zbytečně agresivní
4. V případě sporu, používejte pouze argumenty k věci
5. Berte ohled na druhé
6. Je vhodné psát s diakritikou, předcházíte tím nedorozuměním
7. Respektujte soukromí jiných
8. Nerozesílejte spam nebo reklamu
9. Neporušujte autorská práva (Klavír, 2009 str. 39 – 41)

3.1 Prevence kyberšikany z pohledu školy

Mnohé incidenty kyberšikany většinou souvisí se školním prostředím. Oběť s agresorem se mohou znát ze školy. V mnoha případech bývá šikana s kyberšikanou propojeny. Proto by škola neměla kyberšikanu přehlížet z toho důvodu, že se děje ve virtuálním světě. (Černá, 2013, str. 133)

Doporučení pro učitele, jak postupovat - nejdříve formálně hodnotíte, zmapujte problém ve škole, poté můžete na základě poznatků vytvářet strategii pro vzdělávání studentů v problematice. Přestože strategie nevede ke snižování kyberšikany, pomáhá dětem si uvědomit, proč je důležité chránit své soukromí na internetu. Učte studenty, že všechny

formy šikanování jsou naprosto nepřijatelné. Také kyberšikana, i když se nemusí dít na území školy, může vést k disciplinárnímu řízení. Je důležité informovat žáky, na koho se mohou v případě kyberšikany obrátit.

1. Vymezte jasná pravidla.
2. Je možnost dát prostor starším spolužákům vést přednášky pro mladší žáky.
3. Vše je potřeba konzultovat s vedením školy.
4. Nejdůležitější je zavést pojem kyberšikana do školního řádu a především do preventivních programů. (Klavír, 2009, str. 54)

V této kapitole je také důležité zmínit metodická doporučení, která jsou určena činnostmi škol a školských zařízení zřizovaných MŠMT. **Minimální preventivní program** je konkrétní dokument školy zaměřený především na výchovu a vzdělávání žáků ke zdravému životnímu stylu. Je založen na podpoře vlastních aktivit žáků a pestrosti forem preventivní práce s žáky. Minimální prevence je zpracovávána na jeden školní rok školním metodikem prevence.

Školní preventivní strategie je dlouhodobým preventivním programem pro školy a školská zařízení. Je to součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu. Přizpůsobuje se kulturním a sociálním okolnostem či specifické populaci v rámci školy. Oddaluje nebo snižuje výskyt rizikových forem chování.

Na škole za dodržování preventivních programů a jejich vytváření zodpovídá ředitel školy a školského zařízení, který je přímo zodpovědný za prevenci a za řešení projevů rizikových forem chování. Vytváří podmínky pro předcházení rizikového chování, zejména za zapracování do školního řádu řešením aktuálních problémů. Jmenuje školního metodika prevence, který má pro výkon této činnosti odborné předpoklady a kvalifikaci. Podporuje týmové spolupráce školního metodika, výchovného poradce a třídních učitelů při realizaci preventivního programu.

Školní metodik prevence - jeho činnost je vymezena příslušným právním předpisem č. vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. Koordinuje tvorby a kontrolu realizace preventivního programu školy. Kooperace na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci.

Třídní učitel (ve vztahu k prevenci) - spolupracuje se školním metodikem prevence při zachycování varovných signálů, podílí se na realizaci preventivního programu a na

pedagogické diagnostice vztahů ve třídě. Zprostředkovává komunikaci s ostatními členy pedagogického sboru. Získává a udržuje si přehled o zvláštностech žáků třídy. (Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010-28)

3.2 Prevence kyberšikan z pohledu rodiče

Mnoho dětí se bojí právě rodičům svěřit a to pouze z jednoho prostého důvodu - bojí se, že jim rodiče zakážou jakékoliv moderní technologie. Děti a dospívající s tím přicházejí o výhody, jež jim nové technologie přinášejí, především proto, že dospívající si zde upevňují vrstevnické vazby.

Tipy pro rodiče:

1. Ujistěte se, že škola má vhodný vzdělávací program o bezpečnosti.
2. Seznamte dítě s nástrahami internetu.
3. Učte svoje děti vhodnému chování na internetu.
4. Buďte pro dítě vzorem chování na internetu.
5. Sledujte aktivity svých dětí na internetu. Především kontrolování počítače, poté co jej dítě opustí.
6. Používejte blokační systém. Popřípadě regulujte čas, který dítě na internetu tráví.
7. Nejdůležitější je si všimnout varovných znaků.
8. Především ujistěte své dítě, že s vámi může otevřeně komunikovat.

3.3 Preventivní projekty

Jsou to projekty zaměřené většinou na prevenci, vzdělávání, výzkum, intervenci a osvětu spojenou rizikovým chováním na internetu a na související fenomény. Mezi nejznámější preventivní projekty patří:

Projekt **E-Bezpečí**, který je realizován Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého ve spolupráci s dalšími organizacemi. Projekt je časově neohraničený. Projekt se zaměřuje na nebezpečné internetové fenomény, které ohrožují jak děti, tak i dospělé uživatele internetu.

Projekt E-Bezpečí se specializuje zejména na: **kyberšikanu a sexting** (různé formy vydírání, vyhrožování, poškozování obětí s pomocí informačních a komunikačních technologií), **kybergrooming** (komunikace s neznámými uživateli internetu vedoucí k osobní schůzce), **kyberstalking a stalking** (nebezpečné pronásledování s použitím

ICT), **rizika sociálních sítí** (zejména síť Facebook), **hoax a spam**, **zneužití osobních údajů v prostředí elektronických médií**. Mezi cílové skupiny projektu E-Bezpečí patří žáci a studenti (od 1. stupně ZŠ), učitelé, preventisté sociálně patologických jevů, metodici prevence, policisté (městská policie, Policie ČR), manažeři prevence kriminality, vychovatelé, pracovníci OSPOD a v neposlední řadě také rodiče. (e-bezpeci: www.e-bezpeci.cz)

Mezi další preventivní projekty patří Minimalizace šikany, který byl založen roku 2008 Nadací O2. Jak je patrné již z názvu, specializuje se především na problematiku šikany všeobecně, ale se zvyšujícím se výskytem kyberšikany v posledním roce na stránkách nedávno přibyly i materiály týkající se právě kyberšikany. Celý model vzdělávání je rozdělen do dvou fází. První fáze se skládá ze čtyř dvoudenních seminářů. Druhá fáze je spolupráce lektora se školou na programu prevence. (Minimalizacesikany www.minimalizacesikany.cz)

Do preventivních projektů můžeme zařadit i **národní centrum bezpečného internetu**. Jedná se o neziskové nevládní sdružení, které se věnuje zvyšování informovanosti o nebezpečí online komunikace. Národní centrum bezpečného internetu uskutečňuje saferinternet.cz, které se zaměřují na podporu vzdělávání. Bezpečně online, což jsou výchovně-vzdělávací stránky. Také se jedná o krizové centrum Linka pomoci, která je zaměřena na děti, které se stali oběťmi. (Rogers, 2010)

V této kapitole jsme si ze všeho nejdříve definovali pojem prevence, který byl pro tuto kapitolu zásadní. Dále se kapitola zabývala dělením prevence a to se zaměřením na primární prevenci. Poté se podkapitola věnovala prevenci z pohledu školy, kde jsme si vymezili úkoly a pravomoce ředitele školy, školního metodika prevence a také třídního učitele. Také je v teoretické části popsáno doporučení pro učitele a jsou zde zmíněna metodická doporučení, jako minimální preventivní program a školní preventivní strategie. Dále je zmíněna prevence z pohledu rodičů. Konec kapitoly se zaměřuje na preventivní projekty, které jsou ve vztahu ke kyberšikaně.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Empirická část bakalářské práce navazuje na problematiku uvedenou v teoretické části práce. Dospívající začínají využívat moderní technologie čím dál dříve. Ať už jenom při vyhledávání informací do školy nebo hrají hry, vystavují se virtuálnímu světu. Proto je empirická část zaměřena na žáky 2. stupně základních škol. Výzkumný problém by měl být formulován zcela konkrétně a jednoznačně. Problém musí implikovat možnost empirického ověřování. (Chráška, 2007)

Výzkumný problém byl stanoven takto: **Prevence kyberšikany na 2. stupni základní školy.** Tento výzkumný problém byl stanoven z důvodu, že problematika kyberšikany je velmi aktuální, především chování dospívajících na internetu, avšak prevence v tomto jevu bývá často velmi složitá, proto byl výzkumný problém zaměřen především na prevenci.

Výzkumů realizovaných na toto téma je celá řada např. E-bezpečí – nebezpečí internetové komunikace, který byl uskutečněn v roce 2010 – 2011. Cílem tohoto projektu bylo zjistit zkušenosti respondentů s kyberšikanou, jaká je ochota respondentů komunikovat s neznámými osobami a zkušenost respondentů se sociálními sítěmi. Z výzkumného šetření vyplynulo, že více než polovina dětí (59 %) se setkala s kyberšikanou. (e-bezpečí: www.e-bezpeci.cz)

4.1 Výzkumné cíle

Hlavním cílem výzkumu bylo:

- Zjistit informovanost žáků 2. stupně základní školy o kyberšikaně.

Dílčí cíle

1. Zjistit, zda respondenti znají formy kyberšikany a jejich projevy.
2. Zjistit, zda se respondenti stali účastníky kyberšikany.
3. Zjistit, zda se zabývali problematikou kyberšikany ve škole.
4. Zjistit, zda jsou respondenti informováni o rizicích chování na internetu.

4.2 Výzkumné otázky

Jako hlavním výzkumná otázka byla stanovena:

- Jaká je informovanost žáků 2. stupně základní školy o kyberšikaně

Vedlejší výzkumné otázky:

1. Zjistit, zda respondenti znají formy kyberšikany a jejich projevy.
2. Zjistit, zda se respondenti stali účastníky kyberšikany.
3. Zjistit, zda se zabývali problematikou kyberšikany ve škole.
4. Zjistit, zda jsou respondenti informováni o rizicích chování na internetu.

4.3 Výzkumný soubor

Jak již je uvedeno v názvu bakalářské práce, výzkumným vzorkem jsou žáci druhého stupně základní školy. Jedná se tedy o žáky šestého, sedmého, osmého a devátého ročníku. Jednalo se o školy v okrese Vsetín. Tato věková skupina byla zvolena záměrně z toho důvodu, že tato věková skupina velmi využívá internet a sociální sítě a proto mohou být náchylnější k nástrahám internetu a to především tehdy, když nejsou včas informováni. Výběr škol byl dostupný z důvodu neochoty škol zapojovat se do těchto aktivit. Z celkového počtu 130 dotazníků se vrátilo vyplněných 120. Pro výzkum bylo použito 103 správně vyplněných dotazníků, 17 dotazníků bylo vyřazeno z důvodu nevyplnění všech otázek.

4.4 Technika sběru dat

Pro získání údajů byla použita kvantitativní metoda dotazníkového šetření. Šetření bylo uskutečněno v době od 1. 4. 2015 – 20. 4. 2015.

Požitou metodou pro získávání dat byl dotazník. P. Gavora (2000) vymezuje dotazník jako „způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí.“ (Gavora, 2000 cit. dle Chráska, 2007, str. 163) V dotazníkové šetření bylo celkem 21 otázek, z níž bylo 19 uzavřených a 2 otevřené otázky. Dotazníkové šetření, bylo zcela anonymní. Žáci se tedy nemuseli bát pravdivě odpovídat na položené otázky.

Prvními dvěma otázkami byly zjišťovány základní údaje o respondentech, tedy pohlaví a ročník studia základní školy. V otázkách č. 3 – 4 bylo zjišťováno, zda respondenti o daném pojmu slyšeli a kde. Otázky číslo 5 – 6 zjišťují, zda respondenti znají formy kyberšikany a zda vědí, co vše do kyberšikany patří. V otázkách 7 – 10 šetření zjišťuje, zda se respondenti stali někdy účastníky kyberšikany, jak se jich kyberšikana týkala a zda se na někoho obrátili o pomoc či radu. Otázky 11 – 12 se dotazují, zda se zabývali tématem kyberšikany ve škole,

pokud ano, jak moc. Otázky 14 – 15 zjišťují, jak respondenti nejčastěji využívají internet a prostřednictvím čeho nejčastěji komunikují. Otázkami 16 – 19 bylo zjišťováno, zda byli respondenti poučeni jak se bezpečně chovat na internetu, zda je rodiče na internetu kontrolují a jestli mají volně přístupný internet ve škole. Otázky 20-21 se dotazují, co respondenti zveřejňují na internetu a co by zveřejňovat neměli.

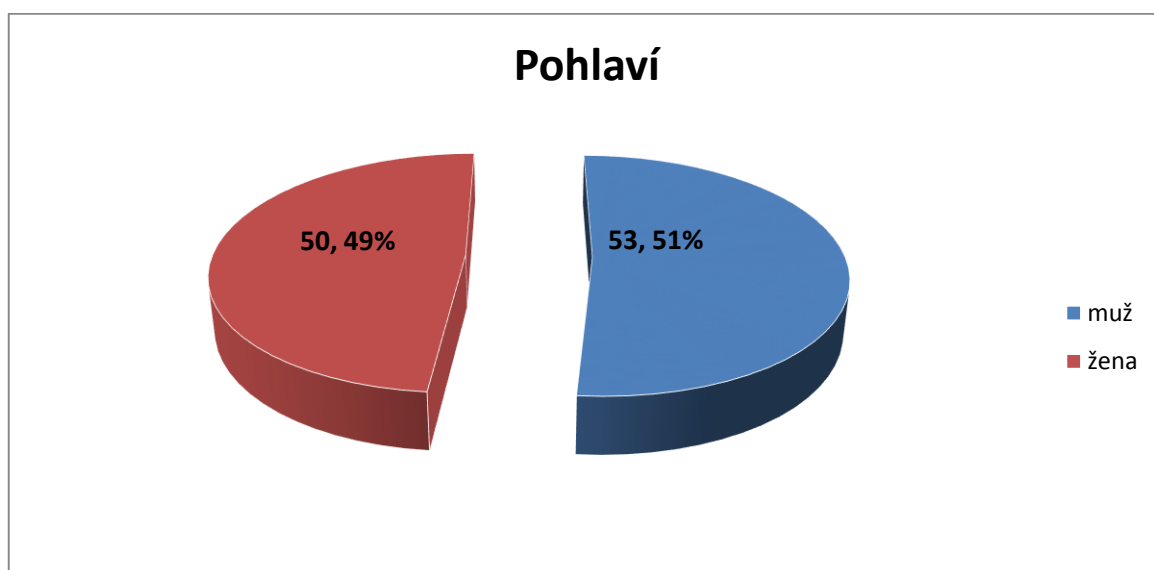
4.5 Zpracování dat

K vyhodnocení výzkumu byla použita aplikace MS Word a MS Excel Office 2007. Každá otázka z dotazníku je vyhodnocena zvlášť a to formou grafu a tabulek, kde je znázorněna absolutní a relativní četnost. Grafy a tabulky byly vytvořeny pomocí programu MS Excel a byly doplněny komentářem. V případě grafů jsou použity dva typy: sloupcový a koláčový. Dotazníky byly zpracovány čárkovací metodou a převedeny na procentuální zastoupení.

Při analýze dat byla použita metoda deskriptivní, tedy popisná. Tato metoda byla použita u grafů, které znázorňují odpovědi a také popis.

Pohlaví respondentů

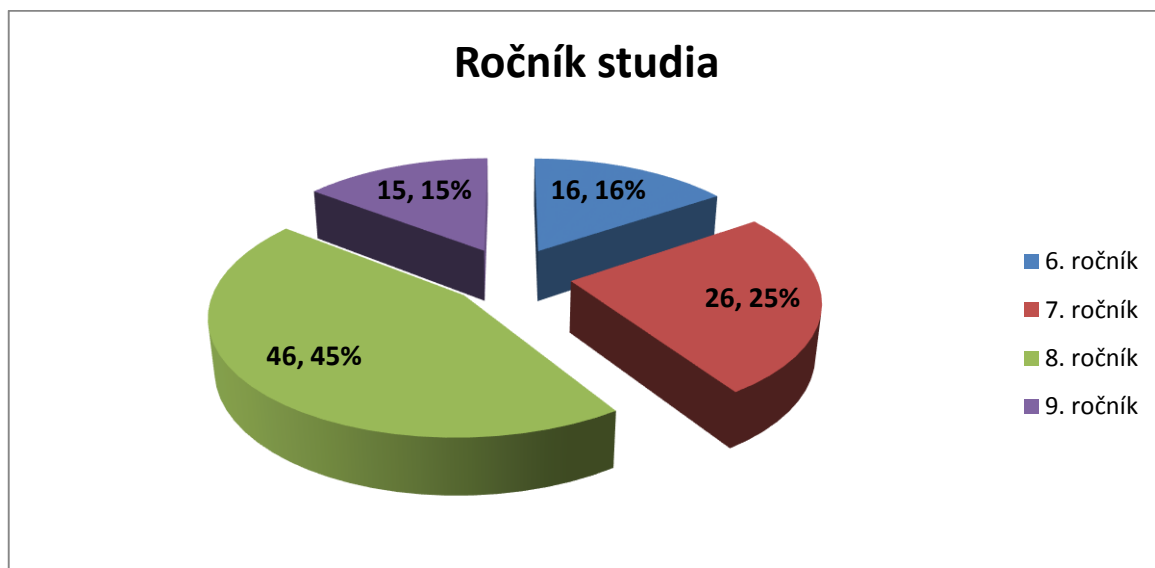
Otázka č. 1 je zjišťováno pohlaví respondentů. Ze 103 respondentů dotazník vyplnilo 53 (51%) mužů a 50 (49%) žen. Výsledky znázorňuje následující graf.

Graf 1: Pohlaví respondentů

Ročník studia

Zde jsou uvedeny počty respondentů dle ročníku studia. Procentuální zastoupení jednotlivých ročníků je, že navštěvují 6. ročník (16%), do 7. ročníku (25%), do 8. ročníku (45%) a do 9. ročníku (15%).

Graf 2: Ročník studia

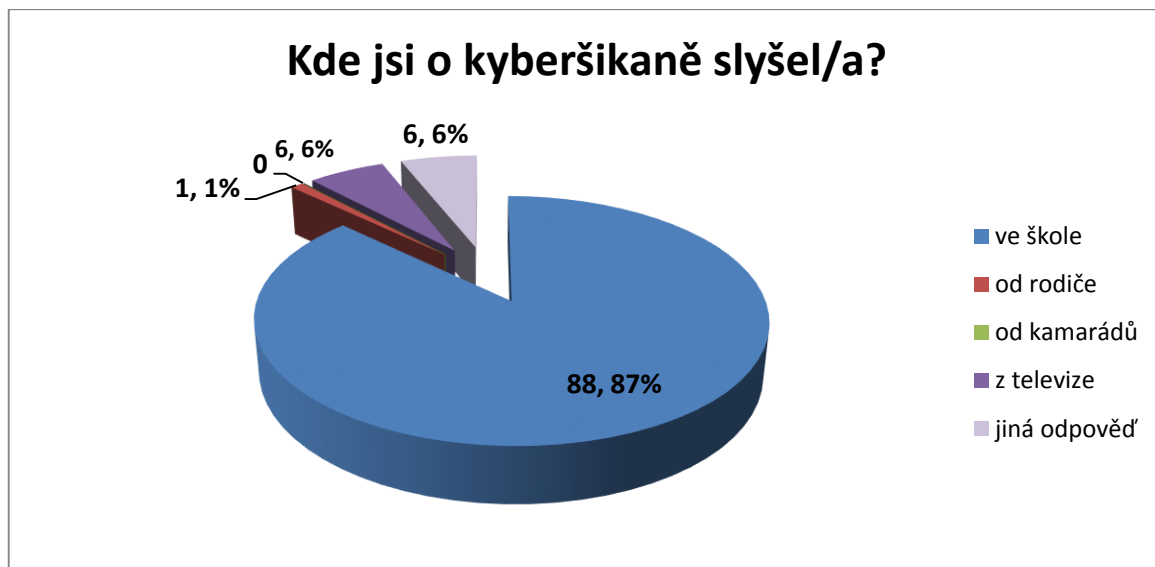
Otázka č. 3 U této otázky bylo zjišťováno, zda respondenti slyšeli pojem kyberšikana. Z dotazníkového šetření vyplývá, že (98%) tento pojem už slyšeli, kdež to (2%) respondentů ne. Výsledky výzkumu znázorňuje graf níže.

Graf 3: Pojem kyberšikana

Otázka č. 4

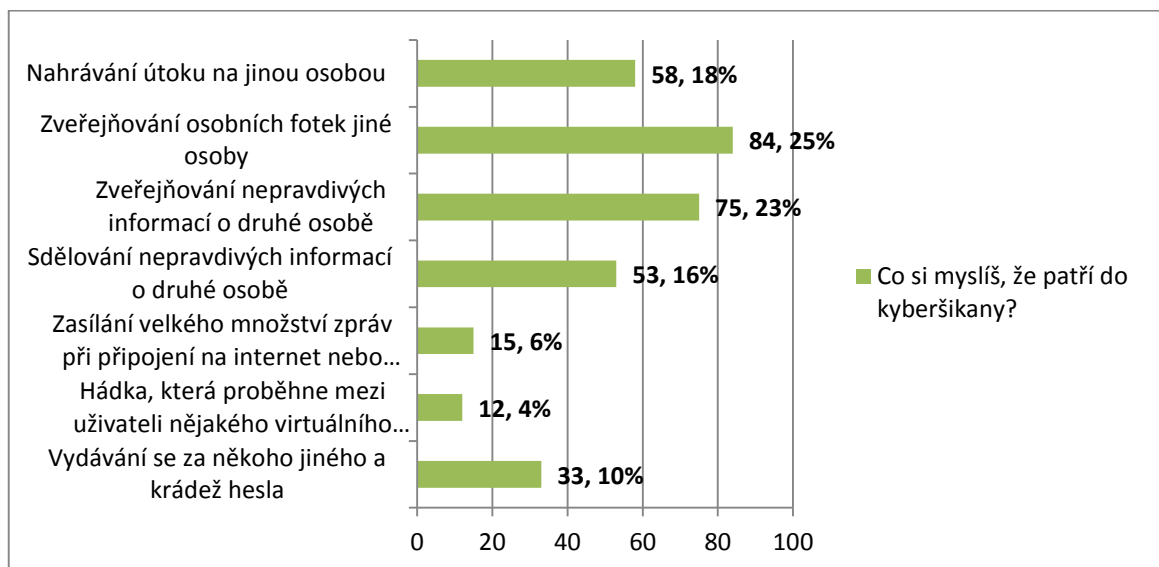
Zde mohli respondenti vybírat jednu z možností, kde o kyberšikaně slyšeli. Nadpoloviční většina dotazovaných tedy (87%) odpověděla, že slyšeli o kyberšikaně ve škole. Dalších (6%) respondentů potom odpovědělo, že z televize. Dalších 6% procent si vybralo jinou odpověď, kterou respondenti vypsali, bylo: *kamarád byl na fb a začali mu nadávat a tak jsem to zjistil, internet, doma i ve škole, úplně všude*.

Graf 4: Zdroj ze, kterého respondenti o pojmu slyšeli.

Otázka č. 5

Zde mohli respondenti označit více odpovědí. Byli dotazováni, co podle nich patří do kyberšikany. Nejvíce získala odpověď: zveřejňování osobních fotek jiné osoby (bylo to 23%). Druhým nejčastějším bylo: zveřejňování nepravdivých informací o druhé osobě. (18%) respondentů označilo: nahrávání útoku na jinou osobu. (16%) respondentů označilo: sdělování nepravdivých informací o druhé osobě. (10%) dotazovaných si myslí, že do kyberšikany lze zahrnout nahrávání útoku na jinou osobu. Poté už jenom (6%) dotazovaných si myslí, že do kyberšikany lze zahrnout zaslání velkého množství zpráv přes připojení na internet nebo přes telefon. Poslední (4%) byla označena hádka, která proběhne mezi uživateli virtuálního světa.

Graf 5: Projevy kyberšikany

Otázka č. 6

U této otázky převládala odpověď ano (63%). Respondenti byli požádáni, pokud znají nějaké formy, ať je vypíší. Mezi nejčastější odpovědi patřilo: *nadávky na facebooku, pomlouvání, přes internet, urážlivé zprávy*. Ne odpovědělo (37%) dotazovaných.

Výsledky znázorňuje následující graf.

Graf 6: Formy kyberšikany

Otázka č. 7

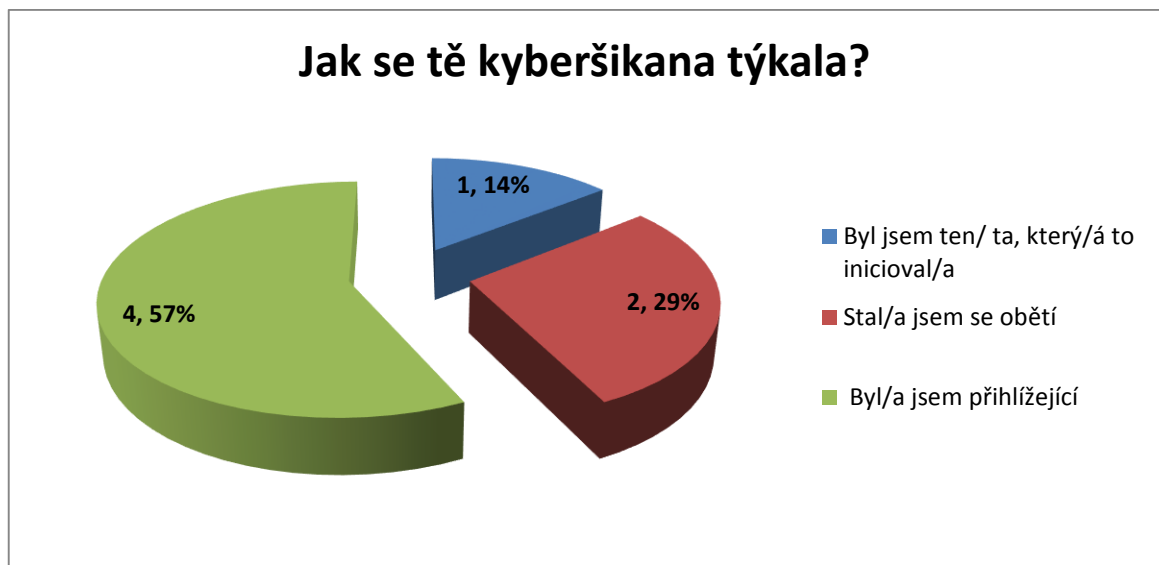
Prostřednictvím této otázky bylo zjištěno, že (93%) respondentů se nikdy nestalo účastníkem kyberšikany. (7%) respondentů ano. Jak vyplývá z grafu níže.

Graf 7: Účast na kyberšikaně

Otázka č. 8

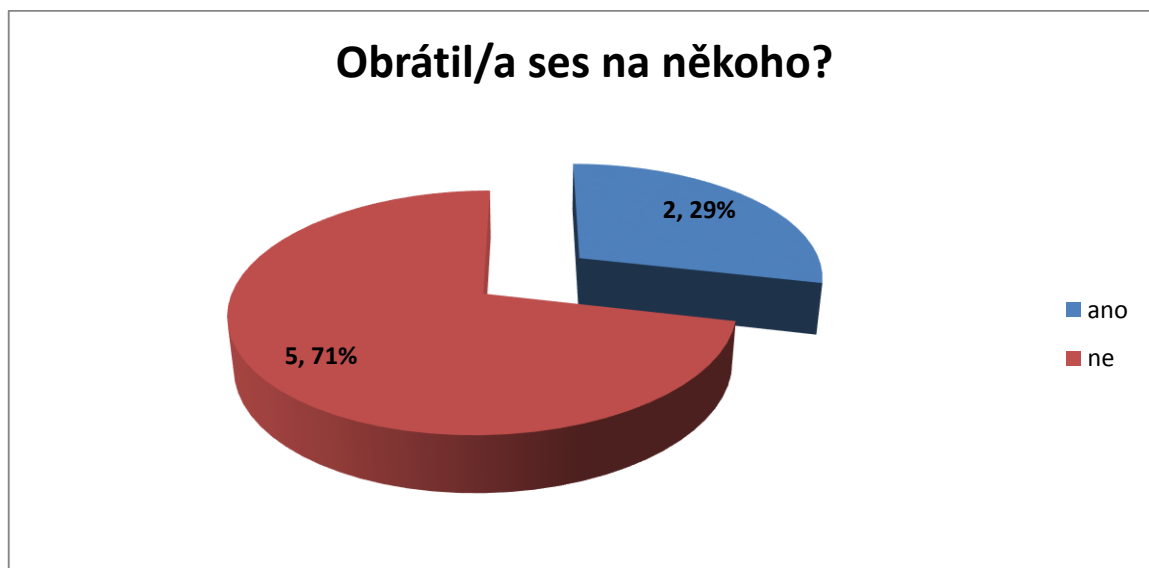
Pokud respondenti odpověděli na předchozí otázku, že se setkali s kyberšikanou, byla jim položena otázka: Jak se jich kyberšikana týkala? 4 (57%) respondenti odpověděli, že byli přihlížeujícími. Obětí se stali 2 (29%). Iniciátorem byl z dotazovaných 1 (14%) respondent

Graf 8: Rozdělení účastníků kyberšikany

Otázka č. 9

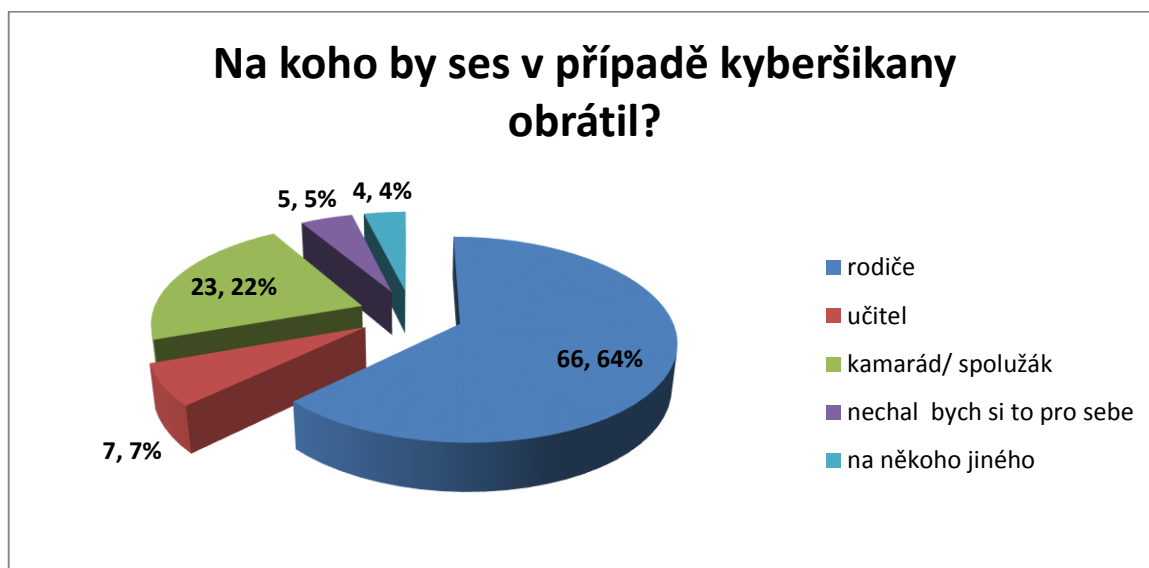
Obrátili se dotazovaní na někoho, když byli účastníky kyberšikany? Z grafu níže vyplývá, že 5 (71%) respondentů odpovědělo, že ne. Pouze 2 (29%) odpověděli, že ano. Pokud ano tak: *na rodinu a mamku.*

Graf 9: Vyhledání pomoci

Otázka č. 10

Z grafu uvedeného níže vyplývá, že nejčastěji by se respondenti obrátili pro pomoc na rodiče a to až 66 (64%) dotazovaných. Na kamaráda nebo spolužáka by se obrátilo 23 (22%) respondentů. Na učitele by to bylo už jenom 7 (7%) dotazovaných. Pro sebe by si to nechalo 5 (5%). Na někoho jiného by se v takovém případě obrátilo 4(4%).

Graf 10: Rozdělení respondentů dle vyhledání pomoci

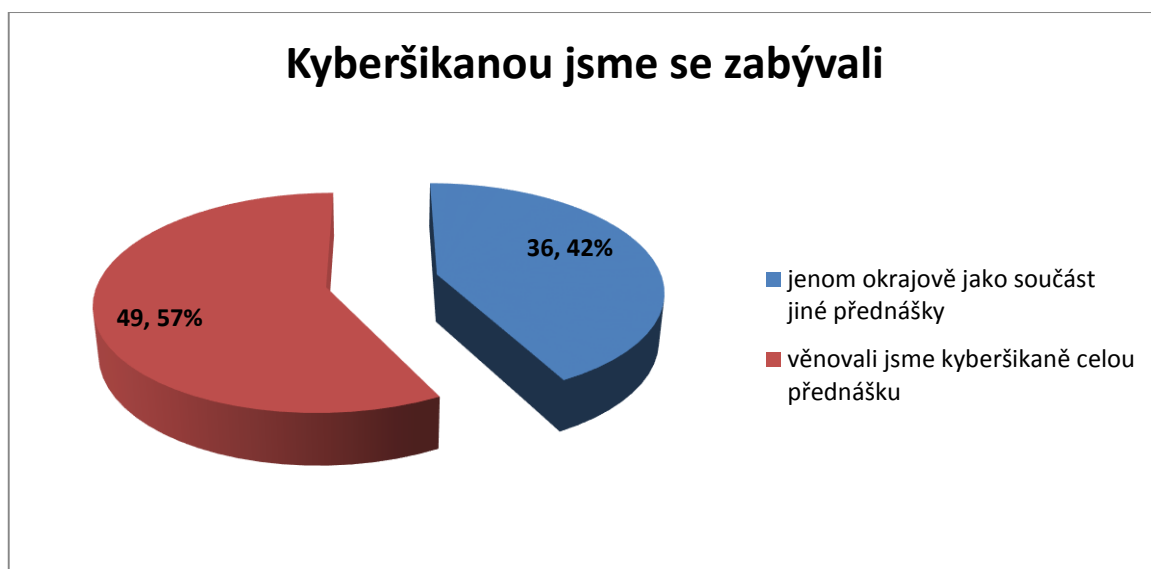
Otázka č. 11

Z níže uvedeného grafu vyplývá, že 85 (83%) respondentů se zabývalo tímto tématem ve škole. Pouze 18 (17%) dotazovaných se tématem kyberšikany nezabývalo. Vyplývá tedy, že většina respondentů byla informována o této problematice.

Graf 11: Informovanost ve škole

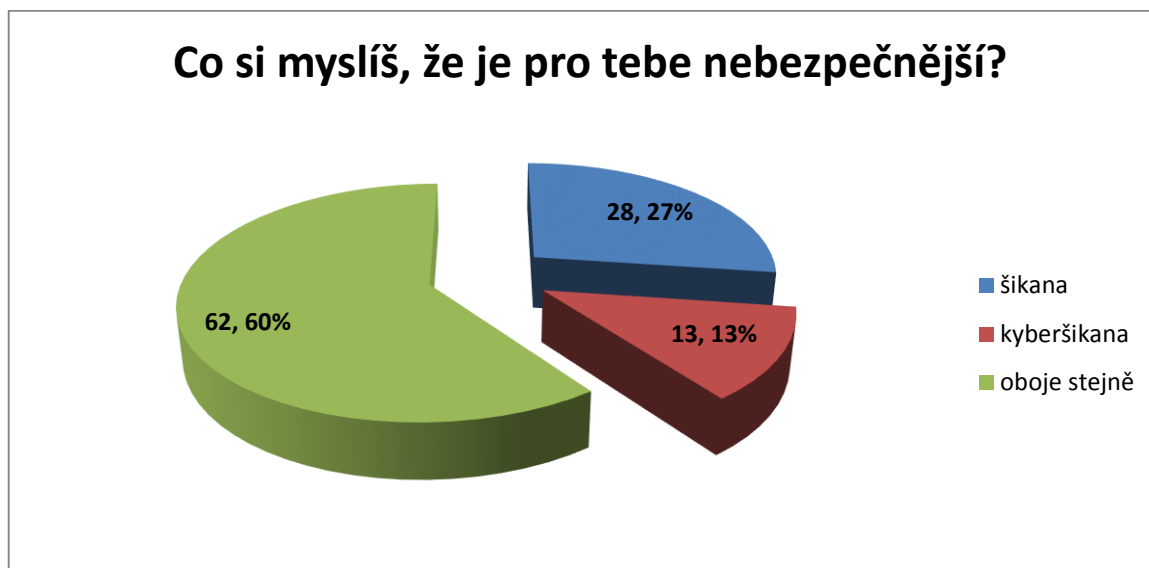
Otázka č. 12 Tato otázka byla pouze pro respondenty, kteří na předešlou otázku odpověděli ano. Respondenti odpovídali, jak moc se kyberšikaně ve škole věnovali a to buď celou přednáškou 49 (57%) nebo pouze jako součást jiné přednášky 36 (42%).

Graf 12: V jakém rozsahu se respondenti o tématu bavili.

Otázka č. 13

Zde byli respondenti dotazováni, co vnímají pro sebe jako nebezpečnější. Oboje stejně odpovědělo 62 (60%). Že je šikana nebezpečnější odpovědělo 28 (27%) a 13 (13%) vnímají kyberšikanu jako nebezpečnější.

Graf 13: Názor respondentů ohledně nebezpečí.

Otázka č. 14

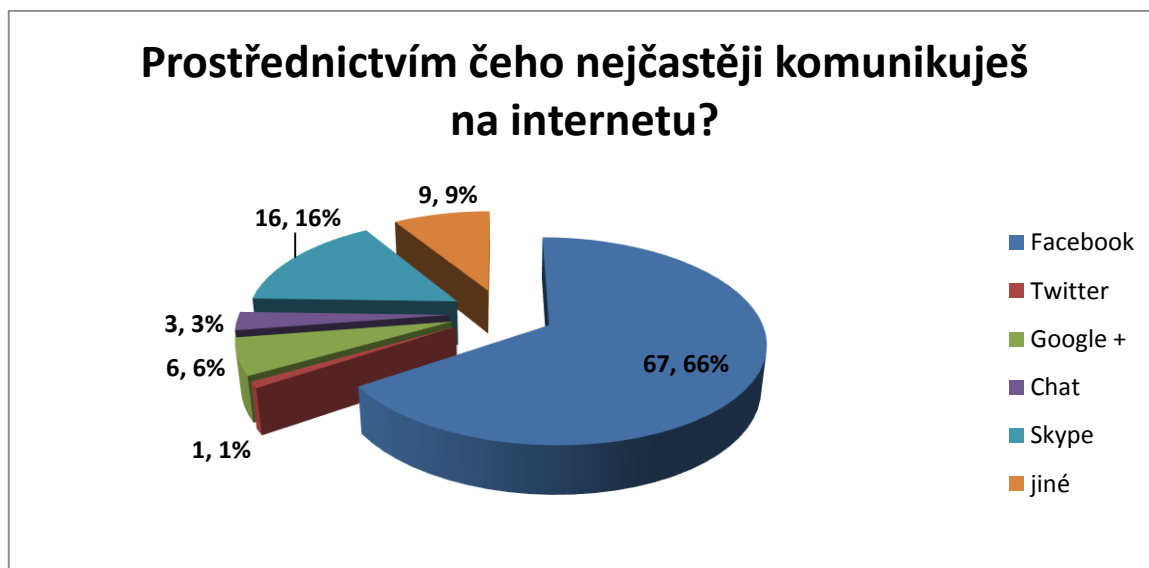
Tato otázka byla otevřená a to z důvodu neovlivňování, které by mohlo nastat v případě uzavřených otázek. Nejčastěji respondenti odpovídali, že využívají internet k hraní her 27 (26%). Druhou nejčastější odpovědí bylo k vyhledávání informací a ke komunikaci s přáteli 26 (25%). 19 (18%) uvedlo, že internet používá ke sledování filmů. Poté se už odpovědi rozcházely.

<u>Odpovědi respondentů</u>	<u>Počet respondentů</u>
k hraní her	27 (26%)
k vyhledávání informací	26 (25%)
sociální sítě	26 (25%)
Ke sledování filmů, videi	19 (18%)
Jiné – poslech muziky, uloz.to, poslouchání písniček	5 (5%)

Tabulka 2: Využití internetu respondenty

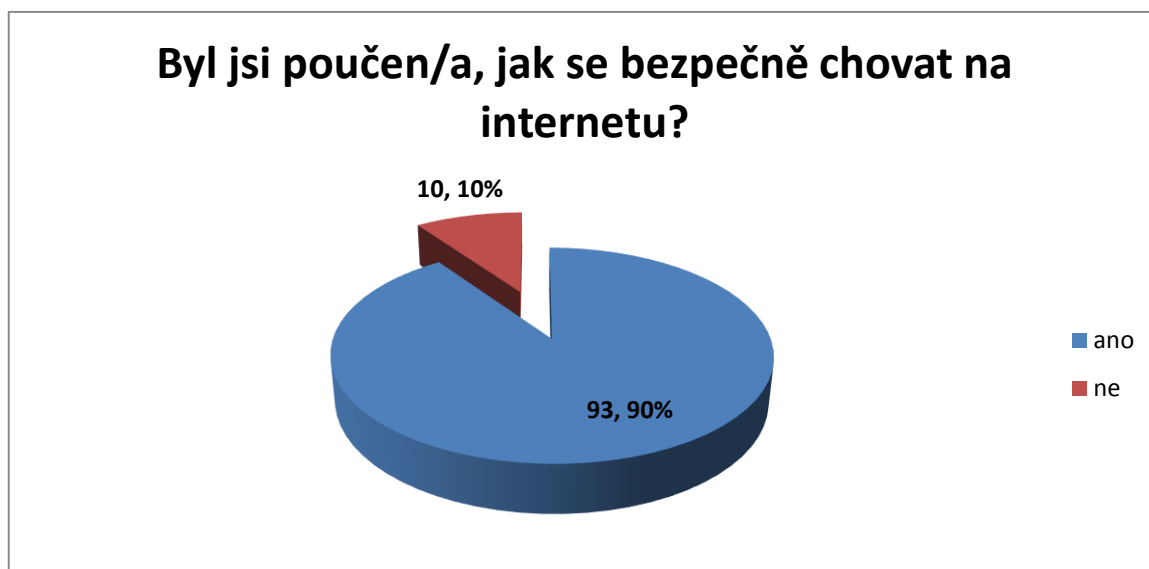
Otázka č. 15

Nejpoužívanější sociální sítí byl Facebook 67 (66%). Skype používá 16 (16%) dotazovaných. Jiné odpovídalo 9 (9%). Zde je zastoupen: Messenger, Instagram. Google + využívá 6 (6%) respondentů. Chat už jenom 3 (3%) dotazovaných. Twitter pouze 1 (1%).

Graf 14: Komunikace respondentů na internetu

Otázka č. 16 Respondenti odpovídali, zda byli poučeni jak se bezpečně chovat na internetu. 90 (90%) respondentů uvedlo, že ano. Když odpověděli, že ano, tak kým. Nejčastější odpovědí bylo učitelem nebo rodiči. 10 (10%) dotazovaných nebylo poučeno vůbec.

Graf 15: Bezpečnost na internetu

Otázka č. 17

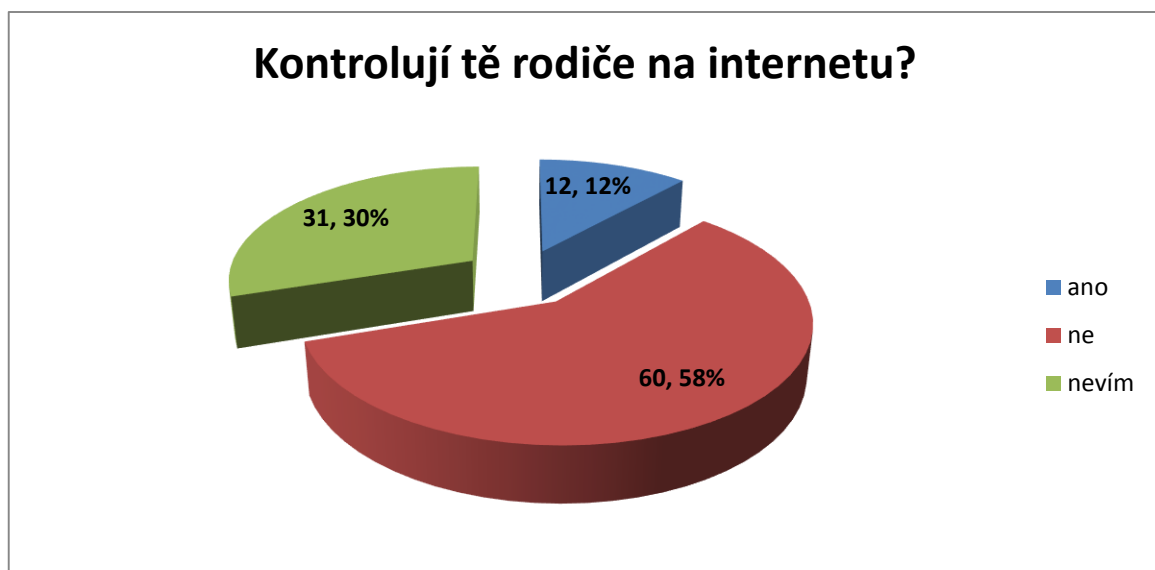
Jak je uvedeno v grafu níže. O zásadách chování na internetu slyšelo 58 (56%) dotazovaných, kdežto 45 (44%) o tomto pojmu nikdy neslyšelo.

Graf 16: Pojem netiketa

Otázka č. 18

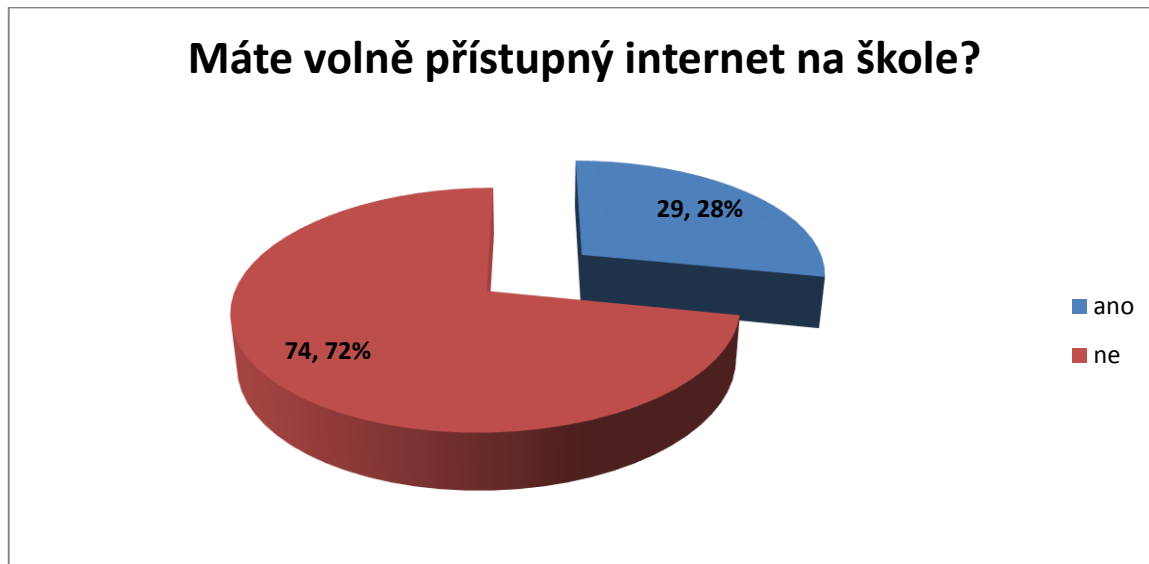
Jak jde vidět v grafu níže, 60 (58%) respondentů není kontrolováno na internetu. 31 (30%) dotazovaných neví, jestli jsou kontrolováni. A pouze 12 (12%) je kontrolováno rodiči na internetu.

Graf 17: Kontrola rodičů

Otázka č. 19

Přístupný internet na škole má 28 (28%) respondentů. 74 (74%) respondentů tuto možnost nemá. Výsledky výzkumu znázorňuje níže uvedený graf.

Graf 18: Přístup k internetu na škole

Otázka č. 20

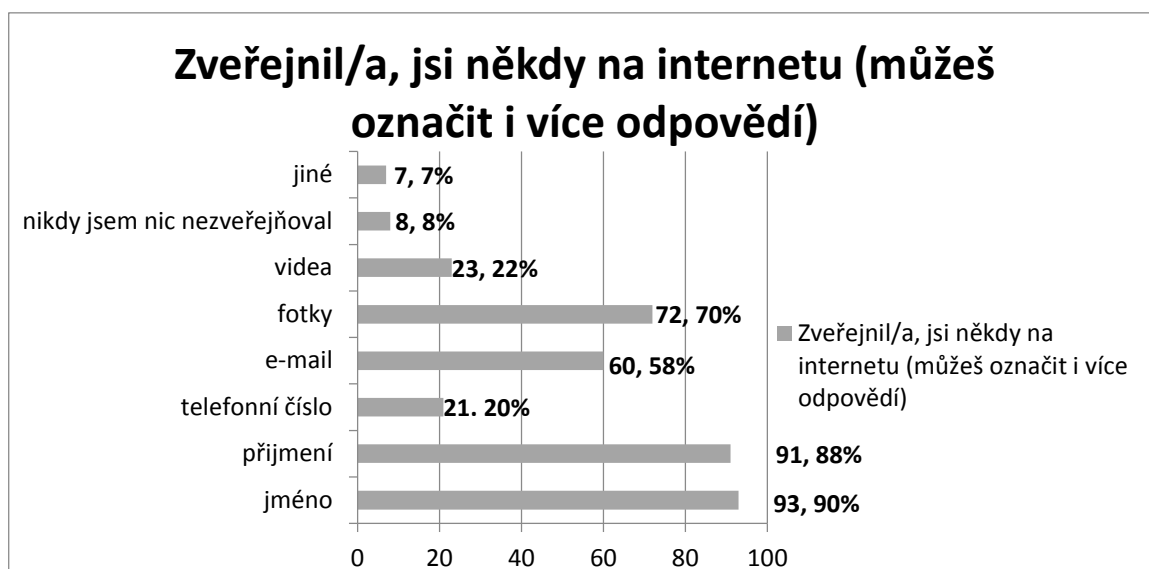
Tato otázka byla otevřená a to z důvodu neovlivňování, které by mohlo nastat v případě uzavřených otázek. Nejčastějšími odpověďmi byly soukromé věci 50 (49%). Adresu, telefon a další níže uvedené v grafu 37 (36%). Jiné odpovědi respondentů 16 (16%) mezi jiné například uváděli: nic, to co sami nechtějí nebo nepravdivé informace.

Odpovědi	Počet respondentů
Soukromé věci	50 (49%)
Adresu, telefon, jméno, příjmení, fotky	37 (36%)
Jiné – nic, to co sami nechtějí, nepravdivé informace	16 (16%)

Tabulka 3: Zveřejňování informací o ostatních

Otázka č. 21

Zde měli respondenti možnost označit více odpovědí. Respondenti nejčastěji na internetu zveřejňují jméno 93(90%), příjmení 91(88%), fotky 72(70%), email uvedlo 60 (58%). Videá uvedlo 23 (22%) dotazovaných. Telefonní číslo 21 (20%). Nikdy jsem nic nezveřejňoval 8 (8%) respondentů. Jiné odpovědi 7 (7%) dotazovaných.

Graf 19: Zveřejňování informací

Otázka č. 22***Možné připomínky k dotazníku***

Nebyly žádné připomínky k vytvořenému dotazníku. Bylo přání, že by na škole mohlo být více besed na téma kyberšikana a šikana.

4.6 Interpretace dat

V následující kapitole se zaměříme především na shrnutí empirické části. Budeme se zabývat jednotlivými výzkumnými cíli a zhodnotíme, zda jsme těchto cílů dosáhli. Hlavním cílem bylo zjistit informovanost žáků 2. stupně základní školy o kyberšikaně. Dílčí cíle nám zjišťovaly, zda respondenti znají formy kyberšikany a jejich projevy, dále jestli se respondenti stali účastníky kyberšikany, jak se zabývali problematikou kyberšikany ve škole, dále k čemu nejčastěji respondenti používají internet, informovanost respondentů o bezpečnosti na internetu a co uveřejňují respondenti na internetu.

Prvním výzkumným cílem bylo zjistit, zda respondenti znají pojem kyberšikana a její formy. Na tento dílčí cíl odpovídají grafy č. (3,4,5,6)

Z grafu č. 3 je patrné, že většina respondentů tento pojem již slyšela a to 98% dotazovaných. Pouze 2% tento pojem nezná. Graf č. 4 byl zaměřen na to, kde o kyberšikaně respondenti slyšeli. Zde je pozitivní zjištění, že až 87% tento pojem slyšelo ve škole. U grafu č. 5 jsme se zaměřili na typy kyberšikany, zde je vidět pouze povrchní znalost tohoto pojmu, ovšem když byl položen dotaz, zda znají nějaké formy kyberšikany, většina respondentů odpověděla, že ano a to 63% dotazovaných. Respondenti také byli požádáni, pokud nějaké formy znají, ať je vypíší. Mezi nejčastější odpovědi patřilo nadávky na facebooku, pomlouvání přes internet, urážlivé zprávy. Můžeme tedy konstatovat, že většina respondentů je s tímto pojmem seznámena.

Druhým výzkumným cílem bylo zjistit, jak se respondentů kyberšikana týkala. Výsledek tohoto cíle nám znázorňují grafy č. (7, 8, 9).

Nejdříve jsme se snažili zjistit, zda přišli do styku s kyberšikanou, zde bylo pozitivní zjištění, že se většina respondentů s kyberšikanou nesetkala a to 93% dotazovaných. Graf č. 8 se přímo zaměřuje na respondenty, kteří se s kyberšikanou setkali a jak se jich týkala, zde vyplývá, že většina se stala přihlížejícími nějaké formy kyberšikany. Graf č. 9 se zaměřuje pouze na respondenty, kterých se přímo kyberšikana týkala, na koho se obrátili, (70%) z nich odpovědělo, že na nikoho, což je znepokojivé zjištění. Můžeme tedy tvrdit, že je velmi pozitivní, že pouze (7%) respondentů se setkala s kyberšikanou. Negativní ovšem je, že se většina, kterých se kyberšikana týkala, se nikomu s tímto problémem nesvěřila.

Třetím výzkumným cílem bylo zjistit, jak se respondenti zabývali pojmem kyberšikana ve škole. Výsledek tohoto cíle znázorňují grafy č. (11, 12).

Z grafu č. 11 vyplývá, že 83% se tímto tématem ve škole zabývali. U grafu č. 12 už tak jednoznačné výsledky nejsou, jak moc se kyberšikanou ve škole zabývali. (57%) odpovědělo, že věnovali kyberšikaně celou přednášku a (43%) že pojem kyberšikana byla probírána pouze okrajově a to jako součást jiné přednášky. Můžeme tedy prohlásit, že většina respondentů by měla být dostatečně informována o pojmu kyberšikana.

Čtvrtým výzkumným cílem bylo zjistit, zda jsou respondenti informováni o rizicích chování na internetu. Výsledek tohoto cíle znázorňují grafy č. (16, 17, 18, 20, 21)

Z šetření vyplývá, že (90%) respondentů bylo informováno o tom, jak se bezpečně chovat na internetu, což je velmi pozitivní zjištění, ovšem o zásadách chování na internetu již slyšelo pouze 56% dotazovaných, což už není tak jednoznačný výsledek.

Graf č. 20 znázorňuje odpovědi na otevřenou otázku, co si myslí respondenti, že by nemělo být zveřejňováno. (49%) si myslí, že by to neměly být osobní věci, adresa, telefonní číslo. Příjmení nebo fotky by nezveřejňovalo (36%) respondentů. Z této otázky vyplývá, že si respondenti uvědomují nástrahy na internetu. Graf č. 21 znázorňuje, co všechno respondenti zveřejnili na internetu. Nejčastěji odpovídali: jméno (90%), příjmení (88%) a fotky (70%). Bylo tedy zjištěno, že respondenti vědí, co by neměli uveřejňovat, ale i přesto tyto informace uveřejňují.

4.6.1 Návrhy a doručení

Z výzkumu je zřejmé, že většina respondentů zná pojem kyberšikana, ale pouze všeobecně. Doporučila bych se více zaměřit na konkrétní formy kyberšikany. Dále je zřejmé, že většina respondentů ví, co uveřejňovat nemá, ale i přesto to dělají. Proto bych doporučila se zaměřit na názorné příklady kyberšikany. Tedy skutečné příběhy, které se dospívajícím staly. Také bylo zjištěno, že rodiče nekontrolují respondenty na internetu, proto bych navrhovala zapojit do přednášek i rodiče nebo přímo vytvořit přednášku pouze pro rodiče se zaměřením na nástrahy internetu. Dále z výzkumu vyplývá, že dotazovaní, kteří se setkali s kyberšikanou se nikomu nesvěřilo, proto bych doporučovala informovat žáky o tom, na koho se mohou obrátit. Pro další výzkum bych navrhovala zaměřit se na kvalitativní výzkum, který by byl zaměřen přímo na účastníky kyberšikany.

ZÁVĚR

V teoretické části, bylo účelem se nejdříve zaměřit na rizikové chování v období dospívání a porovnání šikany s kyberšikanou. Dále bakalářská práce charakterizuje kyberšikanu a vysvětluje její typy a projevy, více se také zaměřuje na aktéry kyberšikany a typy agresorů. Poslední kapitola je věnována prevenci kyberšikany a to především z pohledu školy a z pohledu rodičů. Nakonec jsou v teoretické části popsány preventivní projekty ve vztahu ke kyberšikaně.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit informovanost žáků 2. stupně základní školy o kyberšikaně. Dále bylo také zkoumáno, zda respondenti znají formy kyberšikany a jejich projevy, dále jestli se respondenti stali účastníky kyberšikany, jak se zabývali problematikou kyberšikany ve škole, dále k čemu nejčastěji respondenti používají internet, informovanost respondentů o bezpečnosti na internetu, dále co uveřejňují respondenti na internetu.

Empirická část popisuje výsledky dotazníkového šetření. Díky výsledkům jsme byli schopni zodpovědět výzkumné otázky i cíle. Bylo objasněno, že většina respondentů byla ve škole informována o kyberšikaně. Dále byla většina informována jak se bezpečně chovat na internetu. Také bylo zjištěno, že rodiče respondenty na internetu nekontrolují ve většině případů. Bylo také zjištěno, že respondenti vědí, co by neměli uveřejňovat na internetu, ale i přesto tyto informace zveřejňují. Dále vyplývá ze zjištěných informací, že někteří respondenti mají ve škole neomezený přístup k internetu.

V závěru bakalářské práce jsem se věnovala doporučením a návrhům pro další výzkum. Je nutno více podpořit spolupráci mezi rodiči a učiteli. Nejen kvůli problematice kyberšikany, ale i celkově pro bezpečné chování jejich dětí na internetu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BÁRTÍK, Pavel. *Primární prevence rizikového chování ve školství*: [monografie. Vyd. 1. Praha: Sdružení SCAN, c2010, 253 s. ISBN 978-80-87258-47-7.
2. *Česká a slovenská psychiatrie: časopis Psychiatrické společnosti* [online]. Praha: Česká lékařská společnost J.E.Purkyně, 1995-, **2012**(108 (2) [cit. 2015-08-14]. ISSN 1212-0383.
3. ČERNÁ. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Vyd. 1. Editor Alena Černá. Praha: Grada, 2013, 150 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4577-0.
4. DOLEJŠ, Martin. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 189 s. ISBN 978-80-244-2642-6.
5. Dokument MŠMT ČR. Příloha 6: Školní šikanování. [online] 2014 [cit. 2015-7-31]. Dostupné z WWW: <http://msmt.cz/file/20281>
6. Dokument MŠMT ČR: Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28)
7. E-bezpeci: informace o projektu [online]. [cit. 2015-08-05]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>
8. FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014, 231 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4750-460.
9. HOLLÁ, Katarína. *Elektronické šikanovanie: nová forma agresie*. 1. vyd. Bratislava: Iris, 2010, 92 s. ISBN 978-80-89256-58-7.
10. HOLLÁ, Katarína. *Kyberšikana*. 1. vyd. Bratislava: IRIS, 2013, 111 s., [11] s. příl. ISBN 978-80-8153-011-1.
11. HULANOVÁ, Lenka. *Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. 1. vyd. Praha: Triton, 2012, 217 s. ISBN 978-807-3875-459.
12. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 265 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

13. KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2014, 343 s. ISBN 978-80-7387-793-4.
14. KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 255 s. ISBN 80-717-8513-X.
15. KREJČÍ, Veronika a Kamil KOPECKÝ. *Rizika virtuální komunikace: příručka pro učitele a rodiče* [online]. Olomouc: NET UNIVERSITY, 2010 [cit. 2015-08-03]. ISBN 978-80-254-7866-0.
16. *Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele*. Vyd. 1. Editor Aleš Kavalír. Plzeň: Pro město Plzeň zpracovala společnost Člověk v tísni, pobočka Plzeň, 2009, 104 s. ISBN 978-80-86961-78-1.
17. MACEK, Petr. *Adolescence*. 2., upr. vyd. Praha: Portál, 2003, 141 s. ISBN 80-717-8747-7.
18. Minimalizacesikany [online]. [cit. 2015-08-06]. Dostupné z: <http://www.minimalizacesikany.cz/2015-03-12-15-14-13/o-programu-mis>
19. Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže MSMT, 2013-2018 [online]. [cit. 2015-07-31]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani>
20. *Patologické vztahy ve skupině: [materiály pro výchovné poradce a metodiky prevence na ZŠ a SŠ]*. Praha: Raabe, c2011, 1 sv. (různé stránkování). ISBN 978-80-87553-23
21. ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 97 s. ISBN 978-80-7367-984-2.
22. ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Jak na šikanu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 155 s. Pro rodiče. ISBN 978-802-4729-916.
23. SIXTA, Jiří. *Šikana a kyberšikana - jak se bránit*. In: [online]. [cit. 2015-03-22]. Dostupné http://www.cmvzdelavaci.cz/files/khk/13_0107_Pelajova_Metodika_Sikana-a-kybersikana_NAHLED_V01.pdf
24. SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 147 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3.
25. SPECIFICKÁ PRIMÁRNÍ PREVENCE [online]. [cit. 2015-07-31]. Dostupné z: <http://www.prevence-info.cz/p-prevence/specificka-primarni-prevence>

26. *Stopcyberbullying* [online]. [cit. 2015-08-03]. Dostupné z: <http://stopcyberbullying.org/parents/howdoyouhandleacyberbully.html>
27. SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 147 s. Psyché (Grada). ISSN Swedish Children's Welfare Foudation, 2006BN 978-802-4740-423.
28. ŠOLCOVÁ, Iva. *Vývoj resilience v dětství a dospělosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 102 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2947-3.
29. ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 183 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6

SEZNAM GRAFŮ:

Graf 1: Pohlaví respondentů	30
Graf 2: Ročník studia	31
Graf 3: Pojem kyberšikana	31
Graf 4: Zdroj ze, kterého respondenti o pojmu slyšeli.	32
Graf 5: Projevy kyberšikany	33
Graf 6: Formy kyberšikany	34
Graf 7: Účast na kyberšikaně.....	35
Graf 8: Rozdělení účastníků kyberšikany	35
Graf 9: Vyhledání pomoci	36
Graf 10: Rozdělení respondentů dle vyhledání pomoci.....	36
Graf 11: Informovanost ve škole	37
Graf 12: V jakém rozsahu se respondenti o tématu bavili.	37
Graf 13: Názor respondentů ohledně nebezpečí.	38
Graf 14: Komunikace respondentů na internetu	39
Graf 15: Bezpečnost na internetu.....	39
Graf 16: Pojem netiketa	40
Graf 17: Kontrola rodičů.....	40
Graf 18: Přístup k internetu na škole	41
Graf 19: Zveřejňování informací	42

SEZNAM TABULEK:

Tabulka 1: četnost výskytu rizikových typů chování	13
Tabulka 2: Využití internetu respondenty	38
Tabulka 3: Zveřejňování informací o ostatních	41

SEZNAM ZKRATEK:

Atd. – a tak dále

Např. – například

Tzv. – tak zvané

Fb. - facebook

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1: Dotazník	53
-----------------------------------	-----------

Příloha P1: Dotazník

Dobrý den žáci,

jmenuji se Helena Tellerová a studuji Univerzitu Tomáše Bati ve Zlíně. Tento dotazník slouží k výzkumu mé bakalářské práce, která je zaměřena na problematiku kyberšikany. Dotazník je zcela anonymní a bude sloužit pouze pro studijní účely. Pokud není uvedeno jinak, odpovídejte pouze jednou odpovědí.

Předem děkuji za vyplnění dotazníku.

Prosím, aby byly otázky směřovány k uvedené definici.

Kyberšikana

„Termínem kyberšikana (cyberbullying) označujeme nebezpečné komunikační jevy realizované prostřednictvím informačních a komunikačních technologií (např. pomocí mobilních telefonů nebo služeb v rámci internetu), jež mají za následek ublížení nebo poškození oběti“.

- 1) Pohlaví:
 - a) Žena
 - b) Muž

- 2) Do jakého ročníku chodíš?
 - a) 6. ročník
 - b) 7. ročník
 - c) 8. ročník
 - d) 9. ročník

- 3) Slyšel/a jsi někdy pojem kyberšikana?
 - a) ano
 - b) ne (přeskoč na otázku č. 5)

- 4) Kde jsi o kyberšikaně slyšel/a?
 - a) ve škole
 - b) od rodiče
 - c) od kamarádů
 - d) z televize
 - e) jiná odpověď

- 5) Co si myslíš, že patří do kyberšikany? (Můžeš označit i více odpovědí)
 - a) Vydávání se za někoho jiného a krádež hesla

- b) Hádka, která proběhne mezi uživateli nějakého virtuálního prostředí
 - c) Zasilání velkého množství zpráv při připojení na internet nebo přes telefon
 - d) Sdělování nepravdivých informací o druhé osobě
 - e) Zveřejňování nepravdivých informací o druhé osobě
 - f) Zveřejňování osobních fotek jiné osoby
 - g) Natáčení útoku na jinou osobu
- 6) Znáš nějaké formy kyberšikany?
- a) Ano
 - b) Ne
- Jestli ano, jaké?
- 7) Stal ses někdy účastníkem kyberšikany?
- a) ano
 - b) ne (přeskoč na otázku č. 10)
- 8) Jak se tě kyberšikana týkala?
- a) Byl jsem ten/ ta, který/á to inicioval/a
 - b) Stal/a jsem se obětí
 - c) Byl/a jsem přihlížející
- 9) Obrátil/a ses na někoho?
- a) Ano
 - b) Ne
- Pokud ano na koho?
- 10) Na koho by ses v případě kyberšikany obrátil?
- a) Rodiče
 - b) Učitel
 - c) Kamarád/ spolužák
 - d) Nechal bych si to pro sebe
 - e) Někdo jiný, kdo?
- 11) Ve škole jsme se tématem kyberšikany zabývali (např. formou přednášky, besedy)?
- a) Ano
 - b) Ne (přeskoč na otázku č. 13)
- 12) Přednáška byla zaměřena?
- a) Obecně na kyberšikanu
 - b) Zaměřili jsme se na konkrétní formy kyberšikany
- 13) Co si myslíš, že je nebezpečnější?
- a) Šikana

- b) Kyberšikana
- c) Oboje stejně

14) K čemu nejčastěji používáš internet?

15) Prostřednictvím čeho nejčastěji komunikuješ na internetu (přes Facebook, Twitter, Google+, Chat, Skype apod.)?

16) Byl jsi poučen/a, jak se bezpečně chovat na internetu?

- a) ano
- b) ne

Jestli ano, kým?

17) Slyšel/a jsi někdy o netiketě (o zásadách chování na internetu)?

- a) ano
- b) ne

18) Kontrolují tě rodiče na internetu

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

19) Máte volně přístupný internet na škole?

- a) ano
- b) ne

20) Co si myslíš, že by si o své osobě nebo o svých blízkých neměl sdělovat na internetu?

21) Zveřejnil/a, jsi někdy na internetu (můžeš označit i více odpovědí)

- a) jméno
- b) příjmení
- c) telefonní číslo
- d) e-mail
- e) fotky
- f) videa
- g) nikdy jsem nic nezveřejňoval
- h) jiné

22) Možné připomínky k dotazníku

.....
.....

Děkuji za Váš čas při vyplňování dotazníku.

